

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXVII.

RUJAN 1931.

BROJ 9.

DR. J. POLJAK:

ZAGREB

OD SAMOBORA PREKO KALJA I SOŠICA NA SV. GERU

Divni svibanski dani u oči Duhova obećavali su, da će i Du-hovi jednom za iznimku biti lijepi, pa će se moći bez bojazni otici i nešto dalje u prirodu, da se čovjek odmori malo od nesnosne gradske buke i nezdrava zraka. Naumio sam poći u kraj, koji i ako leži na domak Zagrebu, ipak je za veliki broj naših planinara ve-lika nepoznanica, a zove se — Žumberak.

Ne mislim pod time dio Žumberka oko Stojdrage, koji je lako pristupačan iz Samobora i Brežica i koji je dosta posjećivan od planinara, nego mislim istočni i južni dio Žumberka, koji je uđa-ljeniji i za planinare teže pristupačan.

Ranim vlakom popularnoga Samoborca krenuo sam u društvu gdice M. i dr. H. prema Samoboru, kamo stigosmo točno u pola osam. Upotpunismo našu zairu svježim kruhom, udarismo oštrim tempom prema Hameru, pa dalje dolinom Lipovačke Gradne. Već iz rana jutra oštrosno je palilo sunce tako, da smo bili prinuđeni us-poriti svoj tempo. Putem sretali smo brojne planinare, koji su se gubili po raznim stranama, jer je svaki htio da bude osamljen i da što bolje uživa ta dva dana, daleko od gradske buke, svježu i divnu prirodu Samoborskih gora. U razgovoru stigosmo do poznate planinarske gostione Dumić, gdje se i mi odlučisemo zaustaviti, da se prije uspona okrijepimo i opskrbimo vodom, jer na našem daljem putu voda je bila vrlo rijedak nalaz. Brzo smo svršili taj posao i za čas već smo nastavili put do prvog nedalekog križanja, gdje udarismo putem jugozapadnim prema poznatom romantičnom Cerinskom Viru. Doskora stigosmo do odvojka dobro markiranog puta na Cerinski Vir, koji ostavismo s lijeva, a mi proslije-dismo jugozapadnim putem, koji se dosta strmo diže na predjel zvan Vranica. Jakost sunca osjećala se putem unatoč visokoj i gustoj bukovoj šumi, a bila je još povećana vrlo strmim usponom puta, koji se vere baš po samom hrptu Vranice. Stigosmo tako u

znoju lica svoga do brojnih klijeti pred najvišom točkom Vranice, gdje smo se malo odmorili, dok je naš drug H. otišao na obližnju košanicu, da botanizira, ili kako je u šali rekla gdica M. »da pase«. Tu se zadržasmo i dulje nego smo mislili, jer se je naš suputnik tako zadubio u svoje »biljne zajednice«, da ga nismo nikako mogli dozvati. Tek nakon dobra pola sata krenusmo do Šipackog Brijega, malog i siromašnog gorskog seoca, koje se smjestilo vrlo romantično na strmoj jugoistočnoj padini Vranice, odnosno prema trupini Japetićke i značajnog Oštrca. Odavle se počesmo nešto spuštati lijepom šumovitom stazom, da nakon kratka puta ispanemo iz šume na neošumljen predjel, gdje je sunce palilo kao da je konac srpnja a ne svibnja. Laganim usponom stigosmo tako do najvišeg sela u opsegu Samoborskog i Žumberačkog gorja, Dragonoša, koje leži 747 m aps. visine. Malo brdsko seoce od nekoliko drvenih potleušica, koje su se skutriile pod okrilje skromne crkvice, dominira prema sjeveru i zapadu gotovo cijelim tim dijelom Žumberka. Pozadinu mu čine divne košanice, koje se poput ogromnog zelenog saga vuku sve do glavnog grebena Japetićke, pa kako su sada u ljetu divne u svojim bujnim šarama pravog gorskog cvijeća, tako su zimi, kada su pokrite netaknutim snježnim plaštem, privlačive za planinara, a pogotovo za skijaša, jer je to upravo idealan skijaški teren. Prema jugu strmo se ruši dolomitni greben ošumljen visokom i bujnom bukovom šumom sve do poput kristala bistrog, a kao led hladnog gorskog potoka Rijeka, iznad kojeg se visoko na brijezu stislo nekoliko kućica sela Grabaraka. Jedinstven je pogled od Dragonoša prema zapadu, jer se pred nama ukazao cijeli istočni i sjeverni dio Žumberka. Brojne duboko urezane i ošumljene doline, grebeni raznog smjera ošumljeni ili obrasli travnatim sagom, pitome doline išarane prugama izorane i zasijane zemlje, mala i pitoma seoca sa bijelim crkvicama — sve se to pruža pred nama u bezbroju varijacija divlje gorske romantike i vanredne prirodne ljepote. Nedaleko pod našim nogama, a u smjeru sjeverozapadnom na obronku gorskog hrpta, smjestilo se selo Jarušje, koje sa svojim crvenim krovovima od crijeva u onom zatvorenom zelenilu okoliša izgleda kao ogromno stablo trešnje puno lijepih i zdravih crvenih plodova. Podno njega je duboki zarez dolinski Bregane potoka, koji izvire na južnom podnožju grebena Ravnice i rušeći se preko kamenih balvana proizvodi tako jaki šum, da ga jasno čuješ sve do Dragonoša. Jarušju na sjever, a na podnožju Plešivice 730 m na ovećem platou uzdiže se bijela crkva Sv. Duha, podno koje su se skupile kućice graničnog sela između Žumberka i Samoborske gore, Noršić sela. To je mjesto prelazno za Žumberak iz Sa-

mobora preko Slanog dola, Tušina i Solinčera. Daleko prema sjeveru bijeli se crkva Stojdrage, ispred koje se uzdiže tamno zeleni ošumljeni greben Osredka i Tušćaka. Pred nama na uskom grebenu u smjeru zapadnom koči se crkva Sv. Jovana u Grabru, a daleko nasuprot njoj vidimo kuće sela Gornja Vas u blizini Kalja. Još dalje na zapad uzdiže se u modrikastom zelenilu obavita plavetnim maglicama podnevognog sunca impozantna Sv. Gera 1181 m, u novije vrijeme prozvana Trdinov vrh.

Moji suputnici, koji su prvi put ovuda prolazili, nisu mogli da se otrgnu lijepom razgledu. Morao sam nekoliko puta požurivati da krenemo, jer vrijeme odmiče, a Sošice su još daleko. Udarismo dalje kolnim putem zapadno od Dragonoša imajući još neko vrijeme slobodan vidik prema sjeveru, a zatim se uspesmo na gorski greben, kojim proslijedismo put neprestano visokom i lijepom bukovom šumom. Vidik nam je bio na sve strane zatvoren, pa samo tu i tamo na nekim proplancima mogli smo malo zaviriti na lijevo ili na desno. Nakon tri četvrti sata hoda šumom izidosmo na jednu livadu, pa preko ove počesmo se spuštati rubom niske šumice do niskoga sedla, koje dijeli dolinu potoka Draga od duboko urezane doline, što teče prema dolini Bregane potoka. Odavle morali smo se ponovno dizati dosta strmom čistinom prema selu Gvozdanići, koje obidosmo te se jakim strmcem digosmo na greben pa sjevernom padinom Brda 797 metara izidosmo na križanje putova. Prema jugu vodi put na zaselak Visoševići, a odavle dalje preko brijege Visošević 682 m u dolinu Drage potoka pa dolinom do Sv. Jane. Mi udarismo putem sjeverozapadnim što vodi grebenom te nakon pola sata stigosmo do crkve Sv. Jovana u Grabru. Uz crkvu je škola, istočno pod crkvom je župni stan, dok se samo selo nalazi sjeverno crkve na grebenu udaljeno kojih 10 minuta od crkve. Od Grabra silazi put dosta naglo prema nedalekom selu Jelentici, podno kojega na zapadnoj strani ima vrelo dobre pitke vode, što izbija iz ovisoke kamene stijene. Tu se malo zadržasmo, da se odmorimo i uz vodu da malo založimo, jer davno je što smo čuli sa Dragonoša zvoniti podne. Od vrela udarismo prečcem, kojim smo izišli pred sjeverni dio sela Jelentici na naš prvašnji put, pa ovim dodosmo na kršku ravan Tisovac. Tu se od puta odvija novograđena cesta koja bi imala voditi do sela Budinjak na cesti Stojdraga — Kalje, dok mi zađosmo starim putem u šumu i nakon kratka vremena spustisemo se u maleno selo Kordić. Seoce sastoju od nekoliko kućica, koje se nalaze okružene šljivicima i šumom tako, da se i ne zapaža, dok se ne dođe neposredno do kuća. Od Kordića zakreće put prema zapadu kroz gustu i visoku bukovu šumu koju pređosmo prečcem, pa uskoro

dodosmo do prvih kuća sela Mrzlo Polje. Oveće je to gorsko selo sa pretežno drvenim kućicama, od kojih su neke urešene lijevim rezbarijama u narodnim motivima. Selo je smješteno uz sjeverni rub prostranog krškog polja, koje je obilježeno tipičnim značajkama krša, slijepim uvalama, ponikvama i potoćićima ponorcima. Podno sela na malenom platou nalazi se crkva Sv. Petra, od koje je vrlo lijep pogled na prostrano polje, koje je u podnevnom suncu davalо lijepu sliku proljeća, jer su tu još jabuke bile u najboljem cvijetu, a plodna zemљa crljenica dijelom zasijana i zelena, a dijelom samo zasijana, pa je izmjena žućkasto zelene boje livada i žitom zasijanih polja sa tamno smeđom bojom preoranih oranica podavala zasebni kolorit boja ispremiješanih zlaćanim zrakama sunca. Prema jugu na obroncima i gorskim grebenima nižu se razna sela, od kojih se ističe svojom blizinom Kalje, pa dalje visoko na brijezu crkva Sv. Marije u Pećnom. Duboko u polju nalazi se malo jezero obraslo šašom, kao ostatak sigurno nekad većeg jezera, čija si je voda našla put u onom raskidanom vaspencu izgubivši se podzemno, ostavivši kao ostatak današnje jezerce.

Od crkve Sv. Petra postepeno se diže put kroz polje do sela Javor, odakle se naglo diže i dolazimo na južni rub sela Gornja Vas na cesti Stojdraga — Kalje. Tu se zadržasmo kod gostione uz cestu, jer se u pola kilometra udaljenom Kalju ne nalazi gostiona, a trebalo je malo okrepe za daljni put do Sošica. Pogled odavle vrlo je lijep i instruktivan, jer je sve ono, što smo prošli, opet bilo pred nama, što više, pogled je odavle bio dalji prema jugu preko Kalja sve do Pećna. U Kalju je općina, škola, župa, pošta, šumarija i žandarmerijska stanica, a leži slikovito smješteno na gorskem grebenu, sa čije sjeveroistočne strane teče potok Kalovka, koja utječe u Slapnicu. Iza kratka odmora prosljedimo cestom pravcem jugozapadnim, prodosmo kroz lijepo i uredno Petrićko ili Delišimunović selo, koje se smjestilo s obje strane ceste. Podno sela, a kod jakog zavoja ceste zvanog Badanj ostavismo ovu i prečcem kroz šumu udarismo prema općinskom putu, što vodi od ceste prema selu Tomasevcima, koje leži uz cestu na kamenitom humku. Siromašno žumberačko selo porazbacano po humku između kamenitih stijena, koje i onako siromašne kućice čine još bjednijim, pa se siromaštvo stanovnika očituje na svakom koraku. Izašavši iz sela pukao nam je prekrasan vidik prema jugu na cio niz gorskih grebena raznoga smjera, dubokih i strmih strana gudura i dolova, urešenih na podnožju slikovito smještenim selima, a tek kroz neke od njih vijuga se srebropjeni brzi gorski potoćić. U sredini te lijepe i skladne gorske

slike uzdiže se na strmom ošumljenom grebenu stari i historijski grad Žumberak, prije zvan Sichelburg, kako ga već bilježi Valvazor u svojoj radnji: »Die Ehre des Herzogthums Krain« (1689), po kojem je i dio kraj dobio današnje svoje ime. Sichelburg je bio gospođijski grad hrvatskoga dijela Žumberka, dok je isto takov tvrdi grad postojao i na kranjskom dijelu Žumberka na Ravnim Kalovima, a zvao se je Sichelberg, kako to označuje Valvazor u pomenutom djelu. Od godine 1469. dalje bio je uslijed turskih nasilja i zvjerstva cijeli Žumberak lišen svoga autohtonoga žiteljstva tako, da je oko god. 1529. bio dio kraj Žumberka pust. God. 1530. počelo je naseljivanje kranjskog dijela Žumberka prebjeglicama iz slavenskih zemalja, koje su stenjale pod turskim gospodstvom, pa se već god. 1541. spominje, da je u tom dijelu bilo oko 3.000 žitelja iz Srbije i Bosne. Naseljivanje hrvatskog dijela Žumberka započelo je 1538. godine također prebjezima iz sponutnih zemalja, pa su se poglavito ovi naselili u sjevernom dijelu, dok je u južnom dijelu ostao autohton element. Prebjegle su zvali Uskoci, pa se po tom imenu prozvalo Žumberačko gorje još i Uskokim gorjem, a zovu ga još i Gorjancima.

Kako je već sunce bilo posve na zalazu, pooštisimo svoje kokane s tim više, što smo se počeli naglo spuštati jugozapadnom padinom brda Glavače (912 m) prema malenom seocu Dragi, koje se stislo u kutu duboko urezane doline strmih i šumom obrašlih strana. Nasuprot Dragi prema jugu visoko na platou stoji selo Kekići, a sve zajedno nosi skupno ime Starigrad. Od kuća Drage udarismo jakim strmcem u prečac prema jednom drvenom sjeniku na platou, a odavle lijevim t. j. zapadnim putem prema Sopotu, čiju crkvu Sv. Marije odmah spazismo i s koje nas je uskoro iznenadio glas zvona, koje je zvonilo na pozdrav Gospu, a nama je navještalo, da je vrijeme da što prije stignemo do Sošica. Oštrim korakom stigosmo pod slap Sopota, koji je već bio posve zaogrnut večernjim sumrakom, a samo su se mlazovi vode bijelili kroz onu tamnu koprenu večernje maglice. Prođosmo mimo mjesta Sopota kroz polja, pa uz neke male nеприлike naše suputnice stigosmo na sedlo, odakle za pola sata banusmo u gostoljubivu gostionu Dake Radića u Sošicama. Tu nas je ljubezno primila domaćica, pa se malo okrijepismo, a kako je već bilo i 10 sati, odlučismo se na počinak, jer u jutro valja podraniti na Sv. Geru.

Iz jutra oko pet sati sastali smo se na zajutarku, a zatim se otputisemo zapadnim dijelom mjesta, pa skrenusmo zapadno općinskim putem, što spaja sošičku polovinu općine sa župom sv. nedeljskom. Laganim usponom stigosmo na sedlašće, gdje smo zapazili propisnu markaciju, po kojoj i mi podosmo. Došavši u po-

četak košanica zvanih Blata, nestala je markacija, a mi se odlučismo preko košanica u pravcu sjevernom strmim kolnikom. Nakon pola sata uspona stigosmo na sedlo Vraca, gdje smo opet na bukvi našli markaciju. Od sedla kojih 200 koračaja spuštanja kroz visoku bukovu šumu prođosmo rubom male gorske livade i zađosmo u divni šumski predjel Japnenika, zatim Pištenika i Barlovcu, odakle izđosmo na prekrasnu košanicu sa triju strana okruženu visokom bukovom šumom, a koju zovu Kuti. Cijelim tim putem markacija je odlično provedena, kao i dalje do Sv. Gere. Laganim usponom preko košanica Kuti dođosmo do prevlake, što rastavlja dolinu Kaštanice od Keslerskih Blata.

Jedna i druga dolina uivičena je lijepom bukovom šumom, a padine i dolinsko dno prekriti su bujnim košanicama. Na podnožju Kaštanice nalazi se istoimeno vrelo, pa je to jedina voda, što je u okolišu Sv. Gere nalazimo. Od prevlake udarismo markacijom prema padini Sv. Pere, neprestano hodajući po cvjetnim travnjacima, te za kratko vrijeme stigosmo na sam vrh Sv. Gere 1181 m. Tu smo našli šestoricu planinara i planinarki iz Slovenije, pa nedaleko njihova šatora polegosmo i mi uživajući u predivnom razgledu užeg okoliša i još divnijem čistom jutarnjem gorskem zraku. Nažalost šireg razgleda nismo imali, jer je cijela krajina bila zaodjevena u neprozirni veo modrikastih maglica.

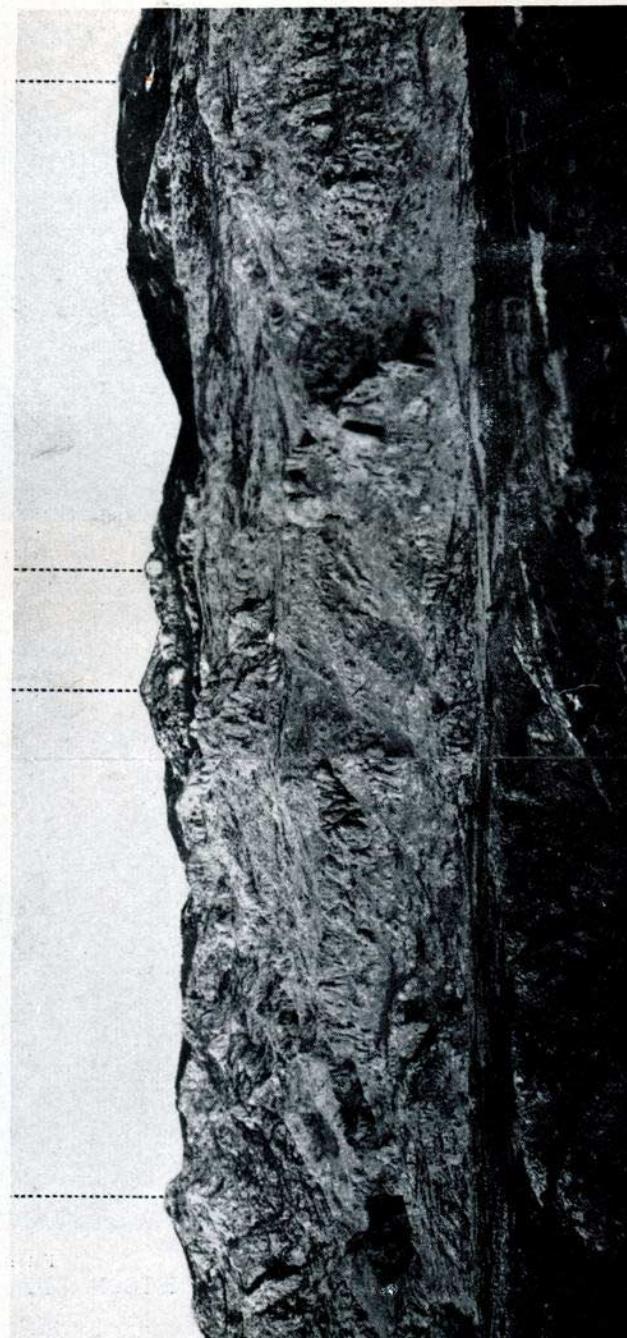
Nakon duljeg odmora vratismo se istim putem u Sošice, kojih lijepi smještaj tek sada zapazimo spuštajući se prema njima. Mjesto je smješteno u ovalnoj oširokoj krškoj ravni i to pretežni dio sela je na sjevernom, a župna unijatska crkva i katolička kapela te župni stan i škola nalaze se na južnom dijelu doline. Nakon upravo odlična objeda oprostimo se s našim prijaznim domaćinima, posjedasmo u mala kolica, jer je valjalo još večeras stići u Zagreb. Cesta vodi prekrasnim gorskim krajem uspinjući se do Klanca, odakle je bio vanredan pogled na cio kraj što ga jučer pređosmo, kao i na najjužnije dijelove Žumberka, kuda pređosmo preko Oštanca, Kostanjevca, Pribića do Krašića, gdje uljegosmo u ravnici, koja nam je uskoro postala svojom prašnom i drndavom cestom nesnosna i jedva dočekasmo, da izidemo iz kola na koldvoru u Jastrebarskom.

Divan je kraj Žumberak sa rijetkim prirodnim ljepotama u takvoj našoj blizini, a ipak je kao neko planinarsko pastorče u velike zanemarivan od nas planinara. Neopravdan je taj naš nemar prema Žumberku, jer, kako se vidi, moguće je proći kroz Žumberak u dva dana s daleko manjim troškom nego kuda izvan Medvednice i bliske Samoborske gore. Posvetimo u buduće više pažnje Žu-

Alančić 1612 m.

Rožanski vrh
1638 m

Lisac 1455 m.

POGLED NA SJEVERNI VELEBIT SA PRVE TERASE IZNAD JABLJANCA

Foto: dr. J. Poljak

Foto : dr. J. Poljak

SVETA GERA: ŠUMSKI PREDJEL KAŠTANICE

Foto : dr. J. Poljak

SVETA GERA (1.181 m): POGLED NA ISTOČNI DIO

berku i nastojmo, da se zavedu zgodne autobusne veze, kako bi pristup u te netaknute krajeve, pune najraznoličnijih prirodnih lje-pota, bio što lakši.

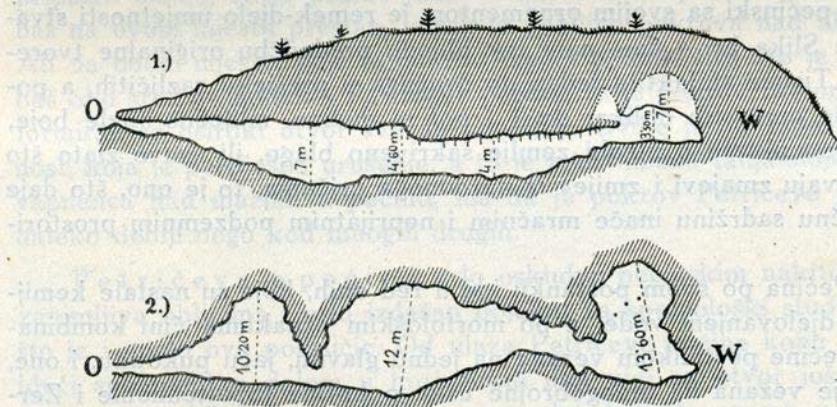
Z. ROSANDIĆ:

GOSPIĆ

IZ PODZEMNE LIKE

Budina pećina kod Studenaca.

Zavirite ćemo malo u Budinu pećinu, koja se ne odlikuje velikim dimenzijama, ali je u njezinu malenu prostoru sabrano toliko uresna materijala, da joj i mnoge kilometrički duge pećine mogu zavidjeti. Uski (0.70 m) i niski (0.80 m) ulaz je na dolinskom rubu plitke vrtače u promjenu od po prilici 20 m, pa je ulaz i nastao na taj način, što se je današnjoj vrtači odgovarajući i djelovanjem vode otanjeni pećinski pokrov urušio, a gornji je dio pećinskog hodnika ostao iznad

Crtao Z. Rosandić

SL. 1. BUDINA PEĆINA: 1) vertikalni, 2) horiz. presjek.

dna vrtače. Jasno je, da se je poslije toga nastavilo obrušavanje sa rubova i snašanje meteornim vodama sipka materijala na dno vrtače, da je ulaz porastom dna sve više gubio na visini odozdo prema gore, pa je do nedavno i zasut bio, dok ga nije odgrnuo Studenčanin Bude Štakić, po kojem je i dobila ime. Kako se iz profila pećine vidi (sl. br. 1), dno ima sedlast oblik. Od ulaza se spušta u dužini od 21 m, gdje dosije najnižu točku, teče dalje ravno (21.70 m), dok se odavle uzdiže za 3.50 m, u dužini od 18 m. Prema tome cijelokupna je upravna dužina pećine 60.70 m.

Gole stijene prednjega dijela pećine idući od ulaza sve se više razmiču, a nose obilježje proširene pukotine. Srednji je dio najimpo-

zantniji. Dno i prostrane stijene prevučene su debelim kalcitnim pokrovom bijele, žućkaste i sive boje, u koji su na više mesta urezani mali bazeni sa čistom vodom. Razmatriš li malo bolje ove bazene, opazit ćeš lako uznemirena zrakom umjetna svjetla jednoga od tolikih predstavnika podzemne faune u formi malog raka (*Titanetes albus*). Stalagmiti veličine do 1 m, omanje draperije, stalaktiti, 4 m visoka čunjasta nakupina prevučena sigastim pokrovom zagasito sive boje rese dno i stijene ovog pećinskog dijela (Sl. br. 2). Posljednji dio pećine je najprostraniji, širi se u obliku udobne osrednje dvorane eliptična oblika s velikom osi od 13.60 m., a mala os mjeri 8 m. Vitki i snježno bijele boje od kalcitnih kristalića sastavljeni stupovi (4.10 i 3.40 m. vis.), podjednake debljine u promjeru cca 30 cm u sredini dvorane kano da nose svu težinu masivna pećinskoga svoda, ures su ove prostorije (Sl. br. 3). U postranoj stijeni dvorane izgrađena je za 1.50 m povišene osnovke »Piškurova izba« poput apside, a sa stropa vise neokaljane čistoće mnogobrojni, upravo prenatrpani stalaktiti u obliku pravilnih čunjeva, tankih i dugih cjevčica. Svod pećinskog sa svojim ornamentom je remek-djelo umjetnosti stvaranja. Slika br. 4 daje nam tek bliju predodžbu originalne tvorevine. Tisuće stalaktita jedan do drugoga u presjeku različitih, a ponajviše čunjastih oblika, do 1 i pol m dužine, mlijeko-bijele boje, jest ono ukleto u utrobi zemlje sakriveno blago, ili »suvo zlato što ga čuvaju zmajevi i zmije« iz narodnoga pričanja, to je ono, što daje poetičnu sadržinu inače mračnim i neprijatnim podzemnim prostorijama.

Pećina po svom postanku ide u red onih, koje su nastale kemijskim djelovanjem vode, a po morfološkim oznakama čini kombinaciju pećine postankom vezane na jednu glavnu, jaču pukotinu, i one, koja je vezana na mnogobrojne uske pukotine (*Spaltenhöhle* i *Zerklüftungshöhle*). Uzduh je u pećini vanredno čist, umorni se organizam osvježava, temperatura prosječno 10.5° C podvržena neznačnom kolibanju, relativna vлага 65—82%.

Pećinski je pokrov, kako se iz nacrta vidi, dosta tanak, ali je njegova ekzistencija osigurana srazmjerno malom širinom pećinskoga hodnika, sigastim potpornjima i debelom slojevitošću vapnenca. Ova je pećina jedan od spomenutih preostataka nekad razgranjenih podzemnih hodnika, čiji se pokrov urušio, a današnje razvaline pokazuju silno prostranstvo njihovo.

Kuda se je Budina pećina prije urušenja njezina nastavka dalje širila, govore nam vrtače sa strmim, mjestimice i vertikalnim stranama. Tako ima ovdje do 20 m duboka vrtača s vertikalnom stranom, pa se već na prvi pogled vidi način postanka dotične vrtače, koja se naslanja na sam kraj sadašnjeg pećinskog dijela. Iza ove vrtače sli-

jedi cijeli niz još i dubljih vrtača, koji nas dovode do nekadašnjeg glavnog pećinskog hodnika, pa je prema tome Budina pećina tek neznatni postrani ogranaček nekad razgranjene pećine, a po reljefu vrtača mogao bi se približno rekonstruirati i profil toga danas urušenog dijela pećinskoga hodnika. Taj glavni pećinski hodnik proteže se smjerom NNW—SSO, malo ne okomito na ovaj po vrtačama rekonstruirani kao i na smjer osi Budine pećine (O—W), danas označen do 60 m dubokim 100 m širokim i do 2 km dugim zatvorenim dolom, obrubljen sa svih strana strmim stijenama. Oba se kraja završavaju strmim, gotovo okomitim stranama a na kraju NNW strane nastavlja se spomenuta Petrićeva pećina 230 m duga.

Petrićeva pećina.

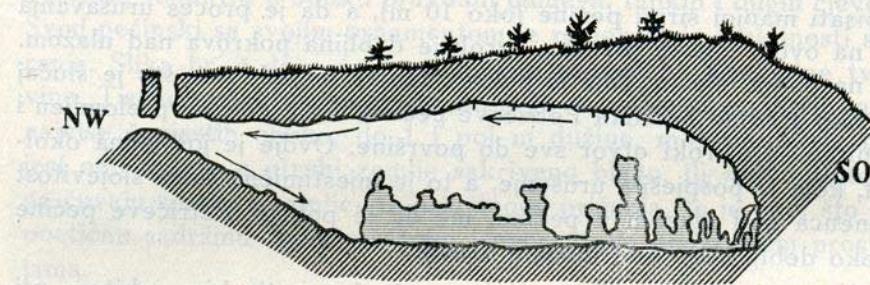
Uz ulaz u Petrićevu pećinu jasno dokazuje, da je i Petrićeva pećina ostatak spominjanih nekadašnjih podzemnih hodnika, šta više ostatak glavnog hodnika. Održanje pokrova Petrićeve pećine ima se pripisati manjoj širini pećine (oko 10 m), a da je proces urušavanja baš na ovom mjestu prestao, uzrok je debljina pokrova nad ulazom. Ali na onom mjestu, gdje je pokrov tanji i hodnik širi, što je slučaj baš oko sredine hodnika Petrićeve pećine, tu je pokrov preolmljen i formirao se oširoki otvor sve do površine. Ovdje je još jedna okolnost, koja je pospješila urušenje, a to je mjestimična tanja slojevitost vapnenca nad ulazom u pećinu, ma da je pokrov Petrićeve pećine daleko deblji nego kod mnogih drugih.

Petrićeva je pećina vrlo oskudna pećinskim nakitom, ali zanimljiva oblicima i vrlo izdašan objekat za speleološki studij, kao što je i cijelo ovo područje. Od ulaza Petrićeve pećine kojih 300 m idući spomenutim dolom u horizontali dna vidi se otvor još jedne pećine, koja bijaše poput Budine sporedni hodnik prema nekadašnjem glavnom pećinskom dijelu. Desetak metara podalje od ulaza ove pećine na vanjskim stijenama opažaju se hrpe sigastih nakupina. Pristup u unutrašnjost ove pećine omogućit će se odgrtanjem urušenog i nanesenog materijala.

Pećina Ledenica.

U red zanimljivih pojava ove vrsti ide pećina Ledenica u Debeloj glavici, jugo-zapadno od sela Studenaca. U našim krajevinama ima više pećina, koje dolaze pod ovim imenom. Njime bi se imalo označiti glavno obilježje dotične pećine — srazmjerno niska temperatura, stvaranje i održanje leda, ali toga svojstva mnoge naše pećine ovoga imena nemaju. Studenačka je Ledenica izraziti tip pećina ledenica (Eishöhle), jer joj je temperatura kroz cijelu godinu oko 0° C

i kroz cijelu se godinu u njoj drži led. Pećinske se prostorije sastoje od dva morfološki različita dijela: jedne glavne prostorije pretežući se u dužini od 115 m smjerom NW—SO i jednog sporednog postranog hodnika u dužini od 55 m. Glavni dio ima u horizontalnom presjeku kruškolik oblik, a u vertikalnom obliku kese (vreće) sa suženim ulazom, kako se vidi na nacrtu (sl. 5). Pećinski je svod u formi velikog luka lagano sveden prema stranama, obilno kvašen vodom nakapnicom, koja dolazi mnogobrojnim kanalićima u obliku pukotina u kamenom svodu, pa je razgranjenost ove prostorije u širinu u vezi s podjednako razdijeljenim užim pukotinama i ide u onu vrst pećina, kojih je postanak vezan s brojnim uskim pukotinama. Sa svoda vise manji i veći stalaktiti, koji se ponekad bilo sami, bilo zajedno s velikim blokovima vapnenca ruše na dno pećine radi vlastite težine i radi proširivanja pukotina korozivnim radom vode, među kojima je uklijешten pojedini komad kamenja. Tako su se pred godinu i po u razmaku

Sl. 5. LEDENICA: VERTIKALNI PRESJEK (1 mm = 1 m)

Crtao Z. Rosandić

od 8 dana odvalila iz visine od 25 m dva kamenja komada od kojih je obujam većega iznosio oko 1.5 m^3 ili okruglo 4.000 kg. Postrane stijene su naročito u pozadini prekrivene kalcitnim nakupinama, a sa dna se izdiže cijelo brdo sigastih naslaga, kojima su baza veći komadi sa stropa urušenog kamenja. Ovaj sigasti pokrov prekrivaju tanje i deblje prevlake leda (slika 6). Sporedni je hodnik uži (do 9 m) i niži (do 7 m), a nije ništa drugo nego proširena glavna pukotina. Cijeli je hodnik oskudan na sigastim tvorevinama, tek na kraju hodnika zastupane su u obliku nekolikih stupova. Nesamo da postoje morfološke razlike ovih spiljskih dijelova, nego su jednako marmantne i meteorološke. Kako temperatura iznosi okruglo 0°C s kolebanjem na $\pm \frac{1}{2}^\circ \text{C}$ u glavnem pećinskom hodniku, relativna je vлага velika, između 90—96%, a razlika je u glavnem u vezi s postojećom razdiobom oborina. Radi velike vlage, koja je posljedak i slabe ventilacije, što je rjeđe u drugim špiljama, dolazi zimi u prednjem dijelu

spiljskih prostorija do obilnije kondenzacije vodenih para vidljivih u obliku maglice, pa izgleda kao da iz pećine izbjiga dim. Ljeti pak dolazi do ove pojave samo u prednjem dijelu, pa ova pojava zgodno služi tamošnjem pučanstvu kao vremenokaz. Osim znatne vlage druga je meteorološka značajka ove prostorije i niska temperatura, koja proizlazi iz više činjenica, a najvažnija je oblik podzemne prostorije. Kako se iz vertikalnog presjeka vidi, svod ovog pećinskog dijela teče gotovo horizontalno, dok se dno od ulaza spušta strmo pod kutem od 27° u dužinu od 41 m, a dalje ide horizontalno. Ovakvi vrečasti oblik pećinski tipičan je oblik »ledenica«, jer daje mogućnost hladnom, težem zimskom uzduhu (ispod 0° C) da donjim dijelovima prostorije prodire u šilju potiskujući topliji spiljski uzduh prema svodu, dalje horizontalom svoda i izlazom na površinu zemlje. Ova se cirkulacija uzduha preko zime vrši tako dugo, dok cijelu prostoriju ne zapremi hladni uzduh, što je posve analogno pojavi u gorskim krajevima poznatoj pod imenom »inverzija zimske temperature«, kad je u visini recimo od 1200 m viša temperatura nego u dolovima ili kotlinama. Radi niske temperature smrzava se pridolazeća voda, koja na svodu izgrađuje lijepe ledene stalaktite u dužini od $1\frac{1}{2}$ m, koji nijesu trajni, nego se potkraj proljeća otkidaju i otapaju zbog težine i povišene temperature vode, što pridolazi.

Voda, što kaplje na pećinsko dno, rasprskava se i smrzava izgrađujući deblju ledenu koru, koja prekriva preko cijele godine najveći dio spiljskog dna i podržava nisku temperaturu i preko ljetnog perioda. Kako se isparivanjem etera ili amonijaka postiže sniženje temperature, tako to isto biva i kod isparivanja vode, pa se i ovo mora uzeti u obzir kao temperaturni faktor spiljskog uzduha. K ovoj još pridolazi i veoma slaba ventilacija spiljske prostorije, koja se inače vrši širim i užim kamenim raspuklinama na spiljskom svodu. Sitne pukotine u kamenom svodu postoje, kuda se cijedi voda s površine, ali su one na vanjskoj površini prekrivene debljim humoznim slojem, kojeg je ispiranje zapriječeno biljnim pokrivačem. Osim ovih unutarnjih uzroka niskoj temperaturi spiljskog uzduha postoje i vanjski uzroci, kojima je sjedište izvan spiljskih prostorija. To su: zasojni položaj spilje i spiljskog ulaza i karakter površine spiljskog pokrova. Ulaz studenačke Ledenice okrenut je k sjevero-zapadnoj strani, te sunčane toplinske zrake ne mogu prolazeći kroz ulaz izravno zagrijavati unutrašnje dijelove spilje, a jednako je situacija čitave spilje takova, da je površina pokrova, iako blago nagnuta prema sjevero-zapadu, dakle u približno zasojnom položaju. Poznata je činjenica, da se oni površinski dijelovi zemljine kore u zasoju nijesu kadri zagrijati sunčanim ugrijavanjem do tolikog stepena kao oni prisjoni ili ravninski.

Osim toga površina je spiljskog pokrova obrasla gušćim grmljem i prekrivena gustim travnim pokrovom, što sprečava izravno sunčano zagrijavanje kamenog pokrova, a preko ovog i spiljskog uzduha. Jasno je, da se ne može posvema eliminirati ovaj faktor u modifikaciji temperature spiljskog uzduha tokom godine radi toga, što je spiljski pokrov srazmjerno dosta tanak (8—16 m). Dok u opisanoj glavnoj spiljskoj prostoriji pod ovim prilikama postoje ovakovi temperaturni odnosi, to su isti u sporednom hodniku posvema u skladu s ostalim spiljama, gdje vlada normalna temperatura, t. j. približno jednaka srednjoj godišnjoj temperaturi kraja, u kojem se nalaze, a s razloga toga, što ovom postranom hodniku manjkaju svi izloženi uvjeti za obrazovanje niske topote.

Ovaj neznatni fragmenat ne može nam ni izdaleka dočarati sliku podzemne Like, jer je Lika prebogata ljepotom, zanimljivošću i brojem podzemnih oblika, pa čemo radi toga drugom zgodom poći malo dalje.

ZAŠTITA GEOLOŠKIH OBJEKATA

Prijedlog Hrvatskog Planinarskog Društva u Zagrebu.

Kako je Hrvatskom Planinarskom Društvu poznato, podnio je geološko-paleontološki odjel muzeja u Zagrebu stručni prijedlog o zaštiti geoloških objekata, pa će u povodu toga ovaj prijedlog sadržavati samo one geološke objekte, koji su u uskoj vezi s alpinizmom i koji su od interesa za šire slojeve planinara, kako bi i ovi mogli sudjelovati u što većem broju u radu oko zaštite prirodnih krasota i rijetkosti.

U prvom redu dolaze ovdje u obzir spilje ili pećine, koje su osobito česta pojava u krajevima našega Krša. Od brojnih poznatih spilja već je veliki dio ponistiла barbarska ruka, polupavši u njima gotovo sve sige. Kako tu imaju da se zaštite još samo ostanci od daljeg razaranja, treba uzeti u obzir i takve spilje, a pogotovo treba posvetiti veliku pažnju zaštiti novo otkrivenih spilja, kako bi se sprječili dalji vandalizmi, koji nas sramote pred stranim posjetnicima. Oni se ne mogu prečuditi, da se takva razaranja prirodnih umjetnina mogu nekažnjena provoditi. Stoga je potrebno, da se kod otkrića novih spilja, u kojima nije bilo još nikoga, takve spilje oblasno zatvore, o nalazu obavijesti sresko načelstvo, koje će izvijestiti za to određene stručne komisije, koje će na licu mjesta ustanoviti dalji postupak oko očuvanja spilje.

Kako planinarsko društvo ne raspolaže s dovoljnim novčanim sredstvima, a i znanstveni zavodi koji se bave istraživanjem spilja nemaju za to budžetskih mogućnosti, valjalo bi svake godine uvrstiti stanovitu svotu u banovinski budžet, da se tako omogući sistematsko istraživanje spilja, a u posebnim slučajevima da se mogu komisije odmah izaslati na lice mjesta u svrhu zaštite novo otkrivenih spilja.

Nadalje je od važnosti, da se strogo zabrani svako kopanje u podu spilja i da se takav rad dozvoli samo stručnim istraživačima, koji se mogu iskazati dozvolom nadležnih vlasti. To je važno s toga, što u krajeve našega Krša dolaze brojni stranci, koji se bave samovlasno istraživanjima spilja i tom prilikom obavljaju iskapanje u spiljama, a iskopani materijal, a da ga nikome ne pokažu, odnose van

granica naše države. Time trpi veliku štetu naša nauka, a pogotovo naši muzeji, koji su na taj način često lišeni vrlo vrijednih fosilnih preostataka.

Saglasno sa zabranom kopanja u podu spilja valja izdati stroge naredbe i u pogledu skupljanja spiljske faune po svim našim spiljama. Ovo se obrazlaže time, što je zaštita i onako rijetke i brojem i vrstama spiljske faune od prijeke potrebe, jer uz domaće dolaze i strane osobe, koje se ne bave znanstvenim istraživanjima faune spilja, nego sabiru spiljsku faunu lih iz trgovackih interesa prodajući sakupljeni materijal izvan granica države, pa tako uništavaju rijetku našu spiljsku faunu. Za primjer neka služi samo ovaj podatak: do pred par godina bile su spilje u zagrebačkoj gori pune šišmiša, pogotovo u nekim su bila cijela jata šišmiša, a danas su te spilje posve prazne, a šišmiš je u njima vrlo rijedak gost, jer su ga polovili takovi trgovci spiljske faune.

Slične odredbe za kopanje valjalo bi izdati i za polusipile, jer su njihovi podovi često nosioci ostataka pračovjeka, kako je to bio slučaj kod polusipile Hušnjakovo kraj Krapine, u kojoj su nađeni važni i za znanost od neprocjenjive vrijednosti ostaci krapinskog pračovjeka.

Kao drugi zaštitni objekt dolaze jezera i slapovi u predjelima Krša u prvom redu, a zatim i u ostalim našim krajevima. Tu valja u prvom redu zabraniti svako minanje stijena u blizini jezera i slapova, jer prijeti opasnost, da se minanjem ne poremeti tok slapa, ili da se voda jezera minanjem raširenim pukotinama ne smanji, što je vrlo velika vjerojatnost u krajevima Krša. Slično vrijedi još u većoj mjeri za vrela pitke vode, koja su sama po sebi rijetka pojавa Krša, a koja u takvim slučajevima mogu izgubiti ili posvema svoju vodu ili djelomično i potpuno presahnuti.

Nadalje valja u neposrednom okolišu jezera i slapova, kao i u samim jezerskim pladnjevima i ispod slapova zabraniti vađenje vapnenog mačka ili sige, a to s razloga, što je često sedra onaj faktor, koji uvjetuje svojom tvorbom bizarnost slapova te brzica jezerskih kao i same oblike jezerskih pladanja. Jer vađenje sedre iz jezera i slapova može imati za posljedicu posvemašnje uništenje slapa, a ngrđivanje jezerskog oblika i okoliša. Isto tako je od prijeke nužde, da se u području jezera i slapova zabrani svaka nepotrebna sječa šuma i građa, jer se time nagrđuje sklad, koji je stvorila priroda.

Kao treći geološki objekt bili bi razni osamljeni kameniti stupovi, kukovi i čučavci. Krajevi našega Krša napose pak područje gorskog lanca Velebita karakterizovani su zasebnim morfološkim oblicima, koji im podaju koliko sa znanstvenog toliko i sa gledišta prirodne ljepote zasebno obilježje. Oni su tako specifična osebina stanovitih dijelova Velebita, da bez njih gubi taj dio Velebita svoju najbitniju karakteristiku, kao i čare, koji privlače ne samo znanstvenog istraživača nego i turista, kojega oduševljavaju prirodne rijetkosti. Kako su ti geomorfološki objekti podvrženi sami po sebi prirodnom razaranju utjecajem atmosferskih voda, insolacije i smrzavice, valjalo bi ih zaštititi protiv razaranja obijesnih čobana i drugih razarača, tako da se opštannak tih fenomena što duže uzdrži, a s njima i ona specifična ljepota odnosnih dijelova Velebita.

Osobito bi trebalo svratiti pažnju kod izgradnje cesta i putova u tim dijelovima Velebita kao i u ostalim krajevima Krša u kojima se javljaju takvi oblici, da se ne ruše i ne oštečuju, nego da se cesta ili put tako izvede, da odnosni oblici ostanu netaknuti uz cestu ili put, kako bi postali još pristupačnjima.

Gornji prijedlozi samo su općenite naravi, pa kada bi bio primljen općeniti zakon o zaštiti prirodnih rijetkosti i ljepota, valjalo bi izraditi detaljni predlog poimence po srezovima, kako bi se zaštita mogla što potpunije i savjesnije provesti.

Dr. J. Poljak.

UZDUŽ I POPRIJEKO PO VELEBITU

Od Oštarija do Zavižana i Krasna.

O dvodnevnom (28. i 29. VI.) izletu, što su ga po ovom dijelu Velebita izveli 3 člana naše omladinske sekcijske pod vodstvom svoga pročelnika g. A. Glada, primili smo ovaj izvještaj: Iz Gospića odvezosmo se autom (22 km za 180 dinara) i stigosmo za $\frac{3}{4}$ sata do pučke škole iza sela Oštarija. Putem smo prije uspona ceste na sedlo ugledali Gojtanov dom na Visočici, a malo zatim auto-cesta ostavlja rizinu i vere se obroncima u mnogim oštrim zavojima na visoku pitomu šumom obrubljenu dolinu oštarijskog sedla. Sišavši s auta u 7 i po sati u jutro krenusmo odmah desno uzbrdice šumskim putem preko sela Stupačinovo na Kizu (1128 m). Od kolnog puta kod toga zaselka odvaja se na kraju čistine lijevo markirana staza prema Crnom Dabru, a od te staze vodi markacija na glavni vrh Kize S njega se pruža odličan pogled na cijeli stjenoviti greben Kize, veliku duboku kotlinu Crnog Dabra na desno ispod nje, na more i brojne otoke s lijeve strane, pa obilno nagrađuje lagani uspon na Kizu. Pogled prema sjeveru dohvatao je Šatorinu (1624 m), dok dalji pogledi jedva da su dali nazirati konture udaljenih vrhova kao i otoka na moru i Istre.

Nakon boravka od $\frac{3}{4}$ sata spustili smo se u $9\frac{3}{4}$ natrag na stazu i markiranim putem nastavili nizbrdice lijepom stazom kroz visoku gustu šumu u Crni Dabar, kamo stigosmo u $10\frac{1}{2}$ sati, pa onda dalje kroz oniže sedlo desno nad Ravnim Dabrom na Došen Dabar. Tu smo izgubili sat i pol, dok smo našli dvojicu seoskih momaka, koji su nas odveli kroz najteži dio cijele naše ture iz Došen Dabra na zadnje sedlo zapadno od Sundera za silaz na Stirovaču. Valja primjetiti, da su seljaci nepovjerljivi prema »gospodi«, jer se boje, da im ugovorenu nagradu ne će isplatiti. Vodič bi se mogao naći i u desnoj Došen-Planji, na koju će izaci lijepa šumska cesta, što se sada gradi iz Stirovače preko Sundera na Dobre na jugu. Cijeli taj kraj, kroz koji smo hodali dobra četiri sata, potpuno je bezvoda. Put je markiran, ali ne dosta gusto i primjetno. Najteži smo odsječak prošli od 13 do 17 sati, kad su nas vodići izveli na sedlo južno ispod Šatorine, gdje počinje zapuštena nekad odlično građena cesta u duljbu Stirovače. Tu smo uzeli kratak odmor, isplatili vodičima svakom po 30 dinara i krenuli ovom starom cestom kroz gustu šumu nizbrdice te u šest sati na večer stigli na prekrasnu visoku vitkom crnogoricom obrubljenu livadu i pastirski stan Crni Padež s izvrsnom izvor-vodom. Odavle počinje markirana staza na vrh Šatorine nad samim Crnim Padežem. Za dalji sat hoda stigosmo preko Jovanović-Padeža, isto tako lijepu livadu, u lugarnicu kod zapuštene pilane u Stirovači. Tu smo jedva dobili konak, jer nismo svoj izlet unaprijed najavili šumarskoj direkciji na Sušaku. Planinari imaju pravo na konak u svim lugarnicama na ovom području uz uvjet, da se nekoliko dana prije toga preko planinarskog društva prijave rečenoj direkciji. Dobili smo doduše konak, ali smo moralii sva trojica spavati na jednom krevetu, jer se nije moglo dobiti sijena niti čega drugoga, da na podu napravimo ležaj.

Sutradan (29. VI.) ustali smo u 4 sata, a u 5 krenuli presjekavši mnoge zavojne ceste preko Mrkvišta na Mirovo, gdje se nalazi zapuštena naša planinarska koliba, te smo stigli u $7\frac{1}{4}$ na Veliki Alan, gdje smo se u gostionici opskbili potrebnim namirnicama i u 8 sati pošli lijepo izgrađenom novom visinskom stazom prama Rosijevoj kući na Rožanskim Kukovima. Ključa nismo imali, ali kako smo nosili sa sobom vodu i jelo, nismo bili upućeni na vodu u kući. Nakon boravka od 11 do 13 sati i sjajnog razgleda sa kuka (Pasarićeva) nad kućom krenuli smo markiranom stazom, koja odmah od kuće skreće na lijevo od građene staze pa dalje preko Lomske Dulibe do Krajačeve kuće na Za-

vižanu. Staza vodi blagim terenom, dobro je markirana, ide gotovo cijelim putem samo po šumi, ali je posve bezvodna. Tek u 4 sata po podne, kad smo stigli u Krajačevu kuću, mogli smo da odahnemo, jer smo bili opet jednom na mjestu, gdje ima dovoljno dobre pitke vode. Odlična kuća, dobri ležaji, divan pogled na okolne vrhove Velebita, a još krasniji na more duboko dolje pod nama, gotovo pod nogama. Pa kad smo na večer izišli na susjedni čunjasti beržuljak (5 minuta od kuće), imali smo veličanstveni vidik, koji će nam ostati jamačno trajno u uspomeni: bajan zalaz sunca, divan odsjev u moru, čaroban večernji sunčan; plavi otoci s modrim sjenama u moru; u daljinu iza Gole Plješive u Bosni i iza bregova Gorskog Kotara oblaci, obasjani suncem na zalazu, pružaju očima sve moguće oblike i boje, što bi se dalo poredivati samo sa čarnim prizorima iz carstva istočnih priča. To je vidik, koji stavlja našu kuću na Zavižanu na jedno od prvih mjesta među planinarskim kućama gotovo u cijeloj državi. Ovako lijep položaj mogu imati samo još Rosijeva kuća na Rožanskim Kukovima, Planinarski dom na Ljuvaču na Mosoru i nova naša planinarska kuća na Orjenu kraj Dubrovnika. Voda, što je važan faktor u ovom sušnom kraju, nalazi se u odličnom stanju u samoj kući. Pristup nije težak, kuće su dobro gradene, a ova na Zavižanu ima usto kroz ljetne mjeseca stalnu opskrbu. To su povoljni preduvjeti za lagani i sigurni posjet ovih planinarskih kuća. Na večer došao je opskrbnik M. Vukelić s Oltara i pripravio nam večeru, pa smo se posve zadovoljni spremili na noćni odmor.

Drugi dan uranismo u 4 sata, promatrasmo divan izlaz sunca i za četvrt sata krenusmo s Vukelićem preko Jezera i Nadak Bila u Krasno, kamo smo stigli u $6\frac{1}{2}$, a u $7\frac{1}{2}$ na najmljenim seljačkim kolima (90 din.) pošli u Otočac. Usput smo razgledali krasne slapove rijeke Gacke, koja se ruši u Švičko jezero. Iz Otočca odveo nas je Tapredov autobus na Vrhovice, te smo treći dan (30. VI.) na večer bili u 8 sati u Zagrebu. Cijeli taj put stajao nas je 320 dinara po osobi, uračunavši vlak, auto na Oštarije kao i kola i autobus Krasno—Otočac—Vrhovine. Vratili smo se kući zadovoljni i puni nezaboravnih dojmova sa našega gordoga Velebita, komu po sjajnom položaju uz naš sinji Jadran ima malo premaca u svijetu.

A. Glad.

Iz Sv. Roka preko Sv. Brda u Starigrad i od Jablanca preko Alana na Rožanske Kukove.

O tom izletu, što su ga pod kraj srpnja izveli g. M. Filjak, predsjednik H. P. D. podružnice »Zrin« u Petrinji i g. Dr. B., član H. P. D. podr. »Ivančice« sa svojim gospodama i s g. prof. V., odbornikom »Zrina«, primili smo ovaj izvještaj: Na cijelom putu izvrsno nam je poslužio Poljakov Vodič po Velebitu, u kojem smo našli sigurne upute o toj planini i putovima po njoj. Kod prijašnjih izleta po Velebitu bili smo izvršnici često posve oprečnim informacijama tamošnjih stanovnika. Sa »Vodičem« u ruci bili smo gospodari puta te nismo morali slijepo slijediti plaćenog vodiča.

Pošli smo na Sv. Brdo iz Sv. Roka preko Svrdlaca, Preseke i Dušica. To je najkraći put na Sv. Brdo, na koje smo se uspeli za $3\frac{1}{2}$ sata. Na polovini njegovoje vrelo vrlo dobre vode, zvano Svrdlac. Uzeli smo vodiča Antu Krpana, lovca iz Sv. Roka, koji pozna vrlo dobro sve putove po Sv. Brdu. Pristojan je i uslužan, što inače nije odlika stanovnika sa ličke strane Velebita. Zanimljivo je slušati njegovo pričanje o lovačkim i drugim doživljajima po Sv. Brdu. Prenoćili smo kraj vatre pred planinarskim skloništem na Dušicama, koje su pastiri s ovcama onečistili, pa mu je ponutrica u rđavom stanju. Sa stropa otpada zemlja i sitnije kamenje. Ali u slučaju kiše i nevremena sklonište bi

dobro došlo. Odavle na sam vrh Sv. Brda nema ni sat hoda. Nauživši se sjajnog vidika spustili smo se do pastirskih stanova na Stirovcu, gdje nismo dobili toliko željenog mlijeka, jer su ga svega usirili. Rekoše nam, da smo moralj sa vrha Sv. Brda vikati, da oni čuju, da je netko gore, pa bi nam bili ostavili mlijeka. Tko dakle želi dobiti mlijeka u Stirovcu, neka ga na ovaj način naruči.

Sa Stirovca smo htjeli ići preko Ivinih Vodica u Gornju Veliku Paklenicu, koji je put opisao g. Dr. I. Krajač u »Hrv. Planinaru«. Dr. Poljak ga ne spominje u svome Vodiču, a označen je na priloženoj karti kao nogostup s lijeve strane potoka Vel. Paklenice, dok nam je Rus, koji vrši izmjeru i pravi kartu za ovaj dio Velebita za vojno-geografski zavod u Beogradu, rekao, da taj nogostup ide s desne strane potoka, pa da nije tako loš. Pastiri na Stirovcu nisu znali za taj put, pa se nismo usudili da idemo tuda, što nam je vrlo žao, jer smo željeli upoznati Gornju Paklenicu, pošto nam je Donja Vel. Paklenica od prije poznata sa silaza od Buljme. Sidošmo sa Stirovca preko Libinja na Seline i dalje u Starigrad. Put kamenit, dosta naporan, pogotovo što smo ga prevalili po suncu.

Na Sjeverni Velebit uspesmo se iz Jablanca, i to preko Njivica, Turskih Vrata, Strogira na Grabarje, Alan, Mirovo i novom stazom na Rosijevu kolibu u Rožanskim Kukovima. Kod lugara Šime Vučušića u Grabarju naišli smo na vrlo lijep prijem. Na Alanu bili smo iznenadeni, kad smo našli gostionicu, koju je pred kratko vrijeme otvorio Vinko Matijević, pekar iz Jablanca. Sada se nalazi u primitivnom ljetnom stanu, ali jelo i pilo dobije se bolje i jeftinije nego u mnogo primorskoj ili ličkoj gostionici. On je bio kuhan na brodu te sam spremal hranu. Svaki dan dobiva iz Jablanca potrebne živežne namirnice, svježe zelenje, pa i morske ribe. Tu se dobije izvrsna crna kava, bijela kava s kravljim mlijekom, na ražnju pečena janjetina (kg 28 Din.), odresci od kosoanog mesa itd., pa crno vino (1 l 12 Din.), bijelo (16 Din.), prošeko (40 Din.), limunada itd.; a sve to na visini od 1.400 m! Gostionicu je otvorio radi kirijaša, koji voze drvo iz Stirovače u Jablanac. Kaže, da mu dobro ide, pa da će svake godine ostati gore od proljeća sve do Sesveta. Gradi iz kamena veću gostionicu, gdje će imati sobu za prenoćište. Obećaje, da će za planinare davati uvijek dobro priredenu i jeftinu opskrbu. Kako je Alan vanredna točka za izlete i ture u Sjeverni i Srednji Velebit, ta je gostionica kao stvorena za planinare.

Kod lugara Čuljata na Alantu dobili smo ključeve od Rosijeve kolibe uz predočenje članske iskaznice i jamčevinu od 20 Din. Nova visinska staza, što vodi od Alanske ceste do Rosijeve kolibe, ne mogu reći, koliko nas je oduševila. Za 2 sata lagana hoda prevalismo taj put od 9 km kroz sigurno najljepši kraj Velebita. Koliki je to napredak u par zadnjih godina! Osjećali smo duboku zahvalnost pionirima velerbitskim gg. Dr. Krajaču i ing. Premužiću, čijom je zaslugom taj dio Velebita učinjen pristupačnim. Šteta, što planinari rijetko zalaze ovamo! U Rosijevoj kolibi nadosmo ing. Zianija od šumskog direktora na Sušaku, koji nadgleda radnje na visinskem putu, što spaja Rosijevu kuću sa Krajačevom. Gledali smo, sa koliko teškoće radnici prave taj put, koji će za kratko vrijeme biti dovršen. Do ove jeseni bit će cijeli uzdužni put od Oltara (odnosno Vratnika) do Oštarija gotov. To je za planinarstvo na Sjevernom i Srednjem Velebitu neprocjeniva tekovina. Rosijeva se koliba nalazi u dobrom stanju; samo je sa stropa otpalo nešto žbuke. Slamnjače (zapravo sjenjače) valjalo bi popuniti. Do sada je upisano u knjigu 80 posjetnika.

Još ove godine, kažu, popravit će se i uređiti putovi u Velikoj Paklenici, koja je pripala sušačkoj direkciji. To je vrlo dobra od-

redba, jer sada nema one nemilosrdne sječe šume kao ono pred 2 godine, kada se dnevno na stotine tovara drva iznosilo u Starograd.

Sada bi valjalo po mome sudu graditi i popravljati transverzalne (poprečne) puteve od mora na bilo Velebita, kojima dnevno prolaze Podgorci, ali su za obične planinare vrlo naporni. Takav je n. pr. put od Jablanca na Strogir, koji presijeca primorsku cestu Karlobag—Senj i Alansku cestu. Zidar Baričević iz istoimenog zaselka između obje ceste kaže, da bi taj put preko zime izradio za 3—4 dinara po metru; samo da ljudi kakvu zaradu dobiju, radili bi uz najjeftiniju cijenu. **M. Filjak.**

Autom kroz Velebit.

Iz Otočca primamo ovaj opis rijetkog jednodnevног izleta po Sjevernom i Srednjem Velebitu: U nedjelju 9. VIII. izveli smo dobrotom g. Franje Časteka, začasnog člana H. P. D-a i bivšeg predsjednika podružnice H. P. D. »Mali Rajinac« u Otočcu, jedan doista rijetki izlet, koji je bio omogućen samo time, što nas je poveo sobom g. Častek na svom autu. Pošavši u 3 sata iz Otočca, naš se auto, upravljan vještom rukom samoga vlasnika, našao za čas iznad poznatih slapova Gacke u Švici (5.3 km od Otočca), a odmah zatim ugledašmo u još tamnom obzoru Švičko jezero, koje je unatoč velikoj suši imalo izgled velikog jezera. Nastavimo put malo lošom cestom na Krasno (24 km od Otočca), pa kroz Samardžije ispod Nadak Bila prema Stirovači (34 km od Krasna). Divna je rana jutarnja vožnja po svježem šumskom zraku. Mirisna crnogorična i bjelogorična šuma izmjenjuju se s jedne i druge strane sada već dobre šumske ceste i za kratko vrijeme polazimo Apatišanskom dulibom. Na lijevo se odvaja cesta do vode Begovače, koja leži u dulibi. Putem susrećemo ličke seljake, koji tovare trupce za izvoz na pilanu u Samardžije. Dolazimo do raskršća kod Mrkvišta, gdje se preko Bovana odvaja cesta prema Kosinju kroz Bakovac. Prolazeći ispod Malog i Velikog Kozjaka (1620 m) obasjanog jutarnjim suncem, divimo se njegovu gordom i veličanstvenom sklopu. Za čas stigemo na raskršće cesta prema Alanu i Stirovači pa skrećemo lijevo nizbrdice u više zavoja u dulibu Stirovače. Bilo je nešto iz 6 sati, kad smo crpali vanrednu vodu iz izvora u Stirovači, dakle za 3 sata prevalismo put od Otočca do ovog prekrasnog prirodnog perivoja. Nakon malog odmora krenemo k našem glavnom cilju — na Šatorinu (1624 m) i to cestom prema Crnom Padežu (3 km od Stirovače) do puta, odakle počinje uspon na Šatorinu, koji je u početku sada primitivno i na rijetko označen. Uzlazimo krasnim novim putem ing. Premužića, koji je i ovdje po svom najboljem stručnom znanju isti udesio tako, da je svuda do pod vrh Šatorine uspon neznatan, a prolazi preko Dokozin — Plane divnom hladovinom. Na vrh smo stigli i prije 2 sata hoda prolazeći šumom crnogoricom pa bjelogoricom, dok prema vrhu zapadosmo u čistu klekovinu. Iza jednog zavoja pod vrhom ostali smo zapanjeni vidikom na naše divno more, koje nam se pričinjalo kao veliko ogledalo. Načičkani otoci i poluotoci sve tamo od Učke pa do Zadra ležali su pred nama kao na velikom pladnju i pružali divnu i nezaboravnu sliku. Uspesmo se i do piramide na vrhu, koji je golišav kao i ostali velebitski vrhunci, ali ipak obraztalo travom, te ovamo dolaze stada koza i ovaca s primorske strane na pašu.

Vidik je bio na sve strane dalek i lijep: prema sjeveru preko Rožanskih Kukova sve do Zavižana; lijevo se vidi Mali (1699 m) i Veliki Rajinac i Kozjak, a prema jugu oko zahvata Visočicu i Sv. Brdo. Na istoku se pruža velika lička visoravan, u kojoj se dalekozorom dobro razabiru pojedina veća mjesta. Jedan sat pasli smo oči ovim divnim vidikom, a onda se spustisemo u dolinu za podrug

radi provedbe izbora i moli g. Milana Zemljaka, da rukovodi izborom. Nakon provedenog izbora predsjednik čita rezultat izbora: u upravni odbor izabrana su ova gospoda: Eugen Herrnstein, Josip Karl, Vatroslav Mužina, Ing. Zl. Satler i Milan Zemljak; u nadzorni odbor ova gospoda: Emil Kramer, Zlatko Smokvina i Ivan Valjo. — Kod eventualija predlaže novi predsjednik g. Zemljak, da se odstupajućem upravnem odboru i nadzornom odboru izrazi zapisnički hvala, što skupština jednoglasno prihvata. Nato g. Mužina ističe zasluge odstupajućeg predsjednika g. Slave Balaša. Gosp. Balaš zahvaljuje na tim lijepim riječima i razlaže, zašto nije mogao da opet primi izbor u odbor i da mu bude predsjednikom. — G. E. Herrnstein predlaže, da se matici doznači kao i dosad u korist fonda za gradnju planinarskih kuća i skloništa neki iznos i predlaže s obzirom na dosta slabo stanje blagajne iznos od D 1.000, što skupština prihvata.

H. P. D. podružnica »Zrin« u Petrinji

držala je 26. IV. o. g. svoju glavnu godišnju skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. Matija Filjak pozdravnim govorom. Nato je tajnik g. Bogomir Stojanović izvijestio o radu podružnice u minuloj godini: izvedeno je 6 izleta, i to: 1. dolinom Utinje — Pecki grad — Jezero — piramida sa silazom u Hrastovicu (zajedno sa članovima susjednog »Gvozda« iz Siska); 2. Krapina — Rogaška Slavina — Radoboj — Golubovec — Lepoglava; 3. Ravna Gora — Trakošćan; 4. Ivanec — Ivančica; 5. Bohinj — izvor Savice — Mojstrana — Aljažev dom; 6. Jezersko — Grintavec — Češka kuća. Osim ovih bilo je više izleta u bližnju okolicu, u kojoj su i neke markacije obnovljene. Društvo je imalo 70 članova, tečajem godine istupilo 10 te danas ima 60 članova. Održana su dva predavanja, i to: prvo je držao začasni član g. prof. Vladimir Stahuljak o Zrinjskoj i Petrovoj gori, a drugo g. dr. I. Horvat, sveuč. docent. Blagajnik g. Ivo Valenta izvješćuje o stanju blagajne: primitak (s prenosom iz g. 1929 u iznosu od Din 2.613.60) Din 5.040.71, izdatak Din 1.580.50, te ostaje Din 3.460.21. Imovina iznosi Din 11.104.31, a odbivši dugovinu matici Din 873.75, iznosi ona 1. I. 1931. Din 10.230.56.

H. P. D. podružnica »Mali Rajinac« u Otočcu

dražla je 15. III. o. g. svoju I. redovitu glavnu godišnju skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. Mr. Franjo Častek pozdravnim govorom, u kojem je prikazao cilj i svrhu hrvatskog planinarstva. Nato je tajnik g. Dinko Milinković izvijestio o društvenom radu u prvoj godini njegova opstanka: Dne 1. VI. 1930. osnovana je na pouzdanom sastanku na predlog g. Mr. F. Časteka podružnica H. P. D-a pod imenom »Mali Rajinac«, čija su pravila potvrđena 9. X. i. g. Pripremeni je odbor odmah počeo intenzivno raditi na promicanju planinarstva u Otočcu i okolicu, te je priređeno 6 izleta, i to 3 u obližnje gorje, a 3 u Sjeverni Velebit (Mali Rajinac, Plješivici, Vučjak, Gornji Zavižan). U tim su izletima učestvovala 74 lica zajedno s gostima. Upravni je odbor ustrojio sekciiju za markaciju putova i izradio joj pravila. Dne 31. XII. 1930. imala je podružnica 11 članova, koji se broj do 12. III. 1931. povisio na 26. Skupština prima jednoglasno s odobravanjem na znanje tajničko izvješće. Blagajnik g. Josip Favaljević izvješćuje o stanju društvene blagajne, kojoj je stanje 9. III. 1931. slijedeće: primitak Din 1290, izdatak Din 864.20, ostatak u blagajni Din 425.80. Taj izvještaj skupština jednoglasno s odobravanjem prima na znanje, a isto tako i izvješće nadzornog odbora, što ga je podnio njegov pročelnik g. Juraj Dujić, te podjeljuje odrešnicu upravnom i nadzornom odboru sa zahvalom na marljivom radu. Nato je skupština na predlog g. Fr. Časteka jednoglasno izabrala ova lica u upravni i

nadzorni odbor: predsjednik Ivica Žubrinić, tajnik g. Dinko Milinković, blagajnik g. Josip Favale; odbornici: gg. Ivica Gomerčić, Stjepan Marić, Luka Kolaković, Nikola Durbešić, nadzorni odbor: gg. Marko Kovačević, Juraj Duić, Zdravko Filipović. Kod eventualija g. D. Milinković predlaže, da se uputi predlog matici H. P. D-a, da bi se na glavnoj skupštini izabrao g. F. Častek za časnim članom u znak priznanja za njegovo moralno i materijalno žrtvovanje za osnutak, napredak i procvat H. P. D. podružnice »Mali Rajinac«, kao i uopće za širenje planinarske misli u ovom od prirode tako bogato ukrašenom kraju. Glavna je skupština svakako htjela ponovno izabrati g. Časteka za predsjednika, no on je iskreno obrazložio, da je veoma mnogo zaokupljen svojim privatnim i službenim poslovima, pa da radi toga ne bi mogao vršiti sve dužnosti, koje su sa tom čašću spojene, ali da će ipak svaki svoj slobodni čas rado posvetiti hrvatskom planinarstvu. Skupština s burnim odobravanjem prihvata taj predlog i izriče g. F. Časteku priznanje i zahvalnost.

PLANINARSKE NEZGODE

Nezgoda našeg planinara na Mojstrovki.

Gosp. E. Herrnstein, zasluzni tajnik naše vrle podružnice »Martinšćak« u Karlovcu, vodio je 12. VII. o. g. šestoricu svojih drugova na Mojstrovku. Uspon je prošao u potpunom redu i dosta brzo (4 novljije prvi put na klinovima!). Na silazu išao je prvi g. Dr. M., dobro poznati slovenski planinar, za njim trojica Karlovčana, onda g. Herrnstein i drugarica N. i kao zadnji Karlovčanin ing. S. Prva skupina došla je pod stijenu i prešla preko malena snježišta pred samim ulazom u stijenu. Pri silazu na samo snježište g. H. je stajao na njegovu najužem i najstrmijem dijelu te se osiguravao cepinom okrenut prsimu prema snijegu. Za njime se spuštalala planinarka N., a iza nje ing. S. Ovdje se g. H-u desila nezgoda. Čuo je, kako se oveći kamen ruši sa visoke stijene nad njima, ali se u onaj hip nije imao kamo skloniti, jer za to nije imao vremena. Tek je osjetio, kako ga nešto povuklo niz strminu, i izgubio u tom trenu svijest. Njegovi drugovi pričaju, da je on pao nauznak i poletio niz snježište, prebacio se na noge, pa opet na leđa. Između snijega i sipine bio je razmak od po prilici pola metra, te je na tom dijelu pao sa snijega na sipinu na lijevi bok i tako se dalje valjao s jednog boka na drugi još kojih 25—30 m. U samom padanju došao je opet k svijesti i razabrao, da pada nizbrdice. Sipina je dosta strma. U padu je izgubio cepin i naočale (sreća po njega). Kad se je zaustavio, osjeti, da je sav okrvavljen, i pokuša da otvorí oba oka. Uspjeh te istrage bio je dobar. Onda je kušao da ustane: i to mu je uspjelo. U tom momentu već su do njega stigli njegovi drugovi. Bili su svi jako uplašeni. G. H. ozlijeden je udarom kamena na čelu povrh obrva; rana je bila duga oko 5 cm. Nadalje bilo mu je rasječeno desno uho, slomljena lijeva podlaktica (kost na strani malog prsta) nekoliko centimetara nad zglobovom ruke. Osim toga zadobio je nekoliko manjih ozleda po cijelom tijelu izuzevši leđa, koja mu je zaštitila uprtnjača. Drugovi su mu odmah povezali ranu na čelu, pa je onda uz pomoć g. Dr. Kuna iz Karlovca išao oko pola sata do Erjavčeve kuće, pri čem se je g. Dr. Kun ponio upravo uzorno. Ovo »hodanje« do Erjavčeve kuće nije bilo obično stupanje, nego padanje s jedne noge na drugu u vrlo brzom tempu. Kad su stigli do kuće, nadoše na cesti jedan privatni auto, koji je obojicu na njihovu molbu odvezao do Kranjske Gore k liječniku, koga su srećom našli kod kuće. On je postradalom planinaru odmah povezao rane i preporučio mu, da se smješta uputi u koju veću bolnicu u Ljubljani, jer drži, da mu je napukla čeona kost. Nato se g.

H. s drugom Dr. K. autom odvezao u Ljubljani u bolnicu, gdje su mu pregledali rane: rana je na čelu sašita sponicama, uho uređeno i povezana ruka, a ostale sitne ozljede isprane i jodom nakvašene, što mu je od svega bilo »najugodnije«. Gospoda su liječnici s njime — naročito ističe g. H. u svom opisu — veoma oprezno i jako prijazno postupali. Jačih boli imao je samo u lijevoj ruci. Kako u bolnici nije bilo mjesta, prevezen je u sanatorij »Leonišće«, gdje je također bio lijepo primljen. Morao je mirno ležati na ledima i nije se smio mičati. Na sreću nije dobio potres mozga, čega su se liječnici bojali. Pošto su mu došli roditelji, vratio se s njima u ponedjeljak 13. VII. u Karlovac, gdje je kod kuće ležao onaj tjedan do subote, a u nedjelju se već kupao i sunčao na Korani, pa je nato u ponedjeljak radio redovito u uredu. Sreća je i u tome, što mu je pomoć pružena spremno i brzo: nezgoda mu se desila u pola 2 sata poslije podne, oko 2 i četvrt bio je već kod liječnika u Kranjskoj Gori, a oko pola šest na večer bio je na operacionom stolu u ljubljanskoj bolnici! Kako se vidi, sve je jako dobro i u redu prošlo.

O toj su nezgodi izišle u nekim novinama posve iskrivljene vijesti. Premda je g. H. u bolnici u Ljubljani jednog novinara točno informirao o svojoj nezgodi, ipak su o njemu neke novine pričale, da je »pod Triglavom pao u ponor i odanle se dao odnesti u — Erjavčevu kuću! Zato nije čudo, da je na ove vijesti dobio mnoge brzovje i upite od planinara i znanaca, koji su bili zabrinuti za njegovo zdravlje. Lijepa je i utješna pojava, da su se svi planinarski drugovi u Karlovcu i izvan njega veoma lijepo ponijeli. Pokazalo se i ovom prilikom, da je planinarstvo živo ognjište iskrenoga drugarstva i pravoga prijateljstva.

Postradao berući runolist u Triglavskom gorju.

Ernest Dovčan iz Mojstrane pod Triglavom, 14-godišnji mladić, survao se 26. VII. o. g. sa Stenara (iznad Aljaževa doma u Vratima) i na mjestu ostao mrtav. U utorak (28. VII.) našao ga je otac pod jednom stijenom 15 m dubokom sa razmrskanom glavom, prelomljenom hrptenicom i desnom natkoljenicom. Dopravljen je u Dovje, gdje je 30. VII. sahranjen uz brojno učestvovanje brojnog općinstva, domaće podružnice S. P. D.-a, Smučarskog kluba, pjevačkog društva »Triglava« i školske omladine. Pokojnik je sin poznatog vodiča i dvorskog lovca Dovčana u Mojstrani. Mladić je bio izvrstan vodič, ali vrlo smion, te nije poznavao zapreka. Znaci njegovi upravo toj smionosti pripisuju njegovu tragičnu ranu smrt. Pogrebu je prisustvovao u ime H. P. D.-a naš član i odbornik g. S. Jerković, koji je nakon silaza sa Savinjskih Alpa prolazio Mojstranom, da se uspne na Triglav.

Zaglavio u Savinjskim Alpama.

Iskusni i oduševljen planinar g. Mihajlo Weber iz Novog Sada, zlatarski pomoćnik u Ljubljani, zaglavio je nesretnim slučajem 13. VII. na izletu u Savinjskim Alpama. Na strmom putu, što od vrha Grintovca preko Mlinarskog sedla vodi niz stijene i snježišta prema »Češkoj koči«, za odmora sjeo je neoprezno na pomicni kamen, koji se otkinuo i zajedno s njime survao u ponor, u kojem je mladi planinar našao smrt.

SL. 2. BUDINA PEĆINA: SREDNJI DIO

Foto: Z. Rosandić

SL. 3. BUDINA PEĆINA: POSLJEDNJI DIO SA VITKIM STUPOVIMA

Foto : Z. Rosandić

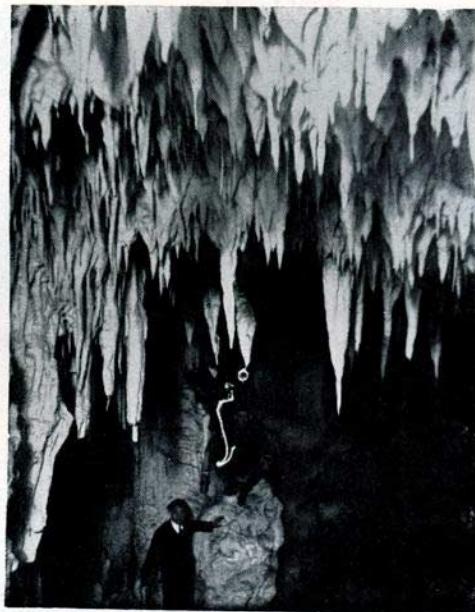

Foto: Z. Rosandić

SL. 4. BUDINA PEĆINA: PIŠKUROVA
IZBA

Foto Z. Rosandić

SL. 6. LEDENICA: GLAVNI DIO SA BRDOM SIGASTIH NASLAGA

OTVORENJE NOVIH SPILJA NA PLITVIČKIM JEZERIMA

Safirna Plitvička Jezera, koja su izšla na svjetski glas sa svojih jedinstvenih nadzemnih ljepota, sada su okrunjena novim biserom: otkrito je i otvoreno njihovo podzemno carstvo, koje po sudu sviju, što su ga mogli vidjeti, sjajno nadopunjaje, što više u nekom pogledu i nadmašuje njihove dosad poznate nadzemne čare. God. 1928. otkrio je g. ing. A. Premužić četiri nove spilje u najkrasnijem dijelu Donjih jezera u neposrednoj blizini čuvenih Sastavaka, impozantnoga pada Plitvice i visokoga prvoga slapa Korane. To su u prvom redu spilje Golubnjača i Vila Jezerkinja (bivša Crna Pećina). Te je nove spilje ministarstvo šuma dalo po osnovi g. Premužića temeljito urediti izgradnjom udobnih prilaza i putova, stepenica i mostova i uvedenjem električne rasvjete. Dojam tih spiljskih bisera upravo je čaroban. Njima su Plitvice dobile novu atrakciju i senzaciju prvoga reda. Veličanstveni portal spilje Golubnjače velerano je predvorje podzemne palače od sedam bogatih dvorana, u kojima se kraj električnog svjetla sve blijeska od bisernog sjaja. Ima tu divnih zastora, čarobnih baldahina, čudesnih siga najraznolicijih oblika, izvajanih i izrezbarenih visokih stupova. Upravo je veličajan utisak u Velikoj dvorani, Bisernoj dvorani, dvorani Previranja Golubnjače i u Svečanoj dvorani Vile Jezerkinje. Napose Velika i Biserna dvorana bajoslovni su pojav ostvarenih maštanja iz istočnjačkih priča Tisuć i jedne noći. Uopće se može reći, da su nove Plitvičke spilje, iako su srazmjerne male, vanredno krasne i nadasve zanimljive, a da od glasovitih svjetskih spilja (Postojna, Kancijan, spilje u Mexiku i dr.) sjajno odvajaju okolišem, kojim se do njih dolazi (niz kataraktih jezera, dubok kanjon Korane, vodopadi Sastavaka, Plitvice i Korane, pa jedinstveni portal Golubnjače). U drugoj manjoj spilji, Vili Jezerkinji, najljepši je ures prekrasan vjerno kao po prirodi izvajan ženski lik sa velom lebdeće vile, nadalje veliki baldahin od providnih zastora i ogroman debeo stup na ulazu u dvoranu u obliku kineske pagode. Efekt je kod električnog osvjetljenja dvostruko veći, pa zato je cijelovit dojam dubok i neizbrisiv. Unutarnje uređenje ovih spilja g. ing. Premužić vrlo je dobro zamislio i vještački proveo. Svima je pala u oči konstrukcija ukusnog betonskog mosta u Velikoj dvorani Golubnjače; zgodne su za penjanje betonske polustepenice, dok su drvene stepenice u početku spilje dosta čvrste i parapetima osigurane. Obje su spilje bogato urešene sigama čudesnih i bizarnih oblika i najrazličnijih veličina, koje u svijetu električnih sijalica čarobno i fantastično odsijevaju i čine neodoljiv dojam na posjetnike tih veličanstvenih podzemnih hramova.

Svečano otvorenje ovih spilja vršilo se 28. VI. o. g. Na tu rijetku slavu u velikom su broju pohrlili članovi H. P. D.-a, i to oko 70 članova matice pod vodstvom društvenog predsjednika J. Pasarića, oko 40 članova podružnice »Visočica« iz Gospića pod vodstvom svoga predsjednika J. Gojtana, oko 20 članova podružnice »Gvozda« iz Siska pod vodstvom svoga predsjednika V. Borovečkoga, nadalje izaslanici podružnice »Kalnika« iz Križevaca i »Kleka« iz Ogulina, kojima se pridružilo oko 70 izletnika iz obližnjih mjesta. Toga su dana spilje imale oko 400 posjetnika, koji su ponovo istoga dana ulazili u njih i s udivljenjem govorili o njihovim vanrednim ljepotama.

Svečanost je započela u 10 i pol sati prije podne u imozantnom predvorju Golubnjače govorom g. Dr. Eisenhutha u ime Plitvičkog društva, koji je najprije pročitao pozdravne brzojave Njegovu Veličanstvu Kralju, gg. ministrima šuma i ruda te trgovine i industrije i g. banu Savske banovine, a zatim je prikazao razvitan rada oko poljepšanja i uređenja Plitvičkih Jezera i izrekao usrdnu hvalu

ministarstvu šuma i ruda, šumarskoj direkciji na Sušaku i g. Premužiću, neumornom otkrivaču novih spilja. Nato je predsjednik g. J. Pasarić u ime H. P. D.-a izrazio veliku radost, što su otkrićem ovih spilja Plitvice doobile novi ures i čar, koji će poput magneta neodljivom silom mamiti priatelje prirode u ovaj čarobni zemaljski raj. S dubokom hvalom ističe neprolazne zasluge g. ing. Premužića, koji je divinatnom intuicijom proniknuo u skrovito podzemno Plitvičko carstvo i u njemu poput Kolumba otkrio unaprijed naslućene izvanredne čare i krasote, a onda pregnuo svom snagom, da ih udobnim stazama i prolazima učini pristupnima i ostalom svijetu. Tim je znamenitim činom ponovo naše planinare obvezao na trajnu zahvalnost. Zatim je direktor šumarske direkcije na Sušaku g. ing. Perušić održao lijep govor o prirodnim ljepotama naših planina uopće, a Plitvičkih Jezera napose, istaknuo uzajamni i skladni rad planinara i šumarskih organa oko otvaranja naših planinskih krajeva i gospodarskog unapređenja njihova pučanstva. Pa je zaželio, da se u tom pravcu nastavi i u buduće. Gosp. ing. Premužić je nato razložio, kako je došao do otkrića novih spilja, prikazao ukratko mučne radeve oko njihova uređenja i napose istaknuo požrtvovnu i ustrajnu suradnju svojih tehničkih pomagača i seljačkih radnika. Sviju se ugodno dojmilo, kad je s hvalom spomenuto čestitost okolnog seljačkog svijeta, koji tako pomjivo čuva ljepotu i naprave na jezerima, da dosad nisu ni jedno drvo, staza, klupa ili napisna ploča oštećeni. Dirnut njegovim krasnim govorom predsjednik »Visočice« g. Gojtan srdačno mu je zahvalio u ime planinara na njegovu požrtvovnom radu i uzornom shvaćanju suradnje sela i narodne inteligencije oko unapređenja općega dobra. Potom je direktor g. ing. Perušić proglašio spilje otvorenima. P.

NOVE PLANINARSKE KUĆE I SKLONIŠTA H. P. D-a

1. Nova planinarska kuća na Orjenu.

H. P. D. podružnica »Orjen« u Dubrovniku počela je ovoga ljeta u sporazumu i uz pripomoć matice H. P. D.-a graditi planinarsku kuću na Orjenu, i to na sedlu Orjenska Lokva (1.594 m nad morem), odakle se za 1 sat hoda dolazi na vrh Orjena (1895 m). Nova kuća, koja će se po zaključku podružnice zvati imenom našeg Kralja »Aleksandrov Dom«, ima upravo idealan položaj: od nje se pruža jedan od najkrasnijih vidika u cijelom Dinarskom sklopu istodobno na sinji Jadran i na kopnenu pozadinu, a upravo mimo nju vodi automobilska cesta iz Dubrovnika (2 sata vožnje s usponom preko Vrbanja s jedne strane i sa silazom preko Crkvica na drugoj strani, pa kako se u neposrednoj blizini nalazi idealni skliuter, vrlo je zgodna kao sklonište i za ljetno i zimsko planinarenje. O brzom toku gradnje svjedoče ovi podaci: Dne 25. VI. položen je temeljni kamen u prisustvu grada-načelnika Dubrovnika g. dr. Miće Mičića i viceguvernera Narodne Banke, predsjednika trgovacko-obrtne komore i predsjednika Saveza za unapređenje turizma u Dubrovniku g. Dr. Melka Čingrije. Dne 21. VII. podignut je veći dio prizemlja, a 1. VIII. počeo se postavljati krov iz armiranog betona i pred kućom je plato planiran. Krov je dogotovljen do 10. VIII. i sušio se do 20. VIII., aiza toga se započeo rad oko unutarnjeg uređenja, koje će se završiti prvih dana rujna, kada će kuća biti posve gotova te će se još ove jeseni otvoriti. Matica H. P. D.-a je za gradnju te kuće doznačila agilnoj podružnici beskamatni zajam najprije u iznosu od Din 20.000, pa naknadno još Din 10.000 za potrebno unutarnje uređenje kuće. Od te je svote naručen štednjak, peć, ležaji, vrata, prozori i drugi namještaj i na kući postavljen munjovod.

U vezi s gradnjom te kuće javljaju nam iz Dubrovnika ovu zanimljivu činjenicu: Početkom kolovoza temperatura kod te kuće oko podneva iznosi 24° C, dok je u 2 sata udaljenom (autom) Dubrovniku 35° C; noću u Dubrovniku oko 24—26° C, a kod ove kuće 8—12° C. Usljed gradnje se i izgradanstva povećava interes za taj gorski predjel, te izletnici sve češće posjećuju Orjen.

2. Otvorenje »Šoićeve kuće« u Samoborskom gorju.

Pošto je prošle godine Mesićeva kuća na Japetiću, vlasništvo H. P. D. podružnice »Japetić« u Samoboru po drugi put opljačkana, a nedavno pače postala žrtvom požara, podružnica »Japetić« nabavila je proljetos zaslugom svoga predsjednika g. Šoića novu kuću pod ruševinama Lipovca grada u ubavoj Lipovačkoj dragi i dala je urediti, da može služiti kao planinarsko sklonište ljeti i zimi. Ta nova kuća, prozvana zaključkom nedavne glavne skupštine podružnice »Japetić« »Šoićevom kućom«, svečanim je načinom otvorena i posvećena 23. srpnja u prisutnosti brojnoga članstva i samoborskog građanstva kao i predsjednika g. J. Pasarića i odbornika g. Čolnika u ime matice H. P. D.-a. Nova kuća ima vrlo zgodan položaj: od nje traje uspon na gradinu Lipovec oko 20 minuta, na vrh gore Japetića 1 sat, na Oštrc sa silazom u Rude podrug sata. U njezinoj su okolini svi putovi dobro označeni kao i u cijelom području Samoborskog gorja, što je zasluga radine naše podružnice. U blizini se nalazi zgodan ski-teren, pa će kuća i skijašima dobro doći. U kući su dvije sobe sa posteljama i kuhinja sa štednjakom, pa može u njoj oko 20 izletnika dobiti konak. Preporučuje se ljeti i za dulji boravak, jer je laka opskrba i dobava živeža. Ključ od kuće se nalazi jedan kod Mike Domića u gostionici planinaru u Smerovišću, a drugi kod Boškovića, čuvara kuće u selu Mali Lipovec (10 minuta od same kuće). Iz Samobora vodi do kuće dobar i ugodan put po cesti Lipovačkom dragom uz potok Lipovačka Gradna i traje oko 2 sata. Sa toga puta može se skrenuti za 20 minuta do romantičnog Cerinskog Vira, koji u novije vrijeme planinari i izletnici u velikom broju posjećuju. Do ovog Vira vodi lijep markiran put i sa Japetića dolinom potoka i dalje prema Smerovišće i Samobor (oko 2 i pol sata hoda). Ako se spremi veći broj izletnika do ove kuće, treba to javiti upravi podružnice »Japetić« u Samoboru, da se može pripraviti opskrba. Posjetnici treba da se točno drže kućnoga reda.

3. Kolaudacija i otvorenje Planinarskog Doma na Mosoru.

Ovih je dana izvršena kolaudacija Planinarskog Doma na Mosoru kraj Splita, što ga je podigla agilna podružnica H. P. D.-a »Mosor« u Splitu. Dom se diže usred divljega, ali vanredno romantičnoga krša u nadmorskoj visini od 900 m, a na rubu prostranog dolca, kojim se vijugaju bistri i hladni potočići iz gorskog izvora Ljuvača. Dom sastoji od podruma, prizemlja, prvoga kata i potkrovљa. U prizemlju je blagovaona, spavaona, kupatilo, kuhinja, prostorije za opskrbnika, spremi i tamni podrum. U prvom katu ima pet prostranih soba i ostalih nusprostorija. Sa izvora Ljuvač uvedena je u Dom voda, koja je zbog sadržine magnezijeva karbonata i željeza od davnine (već ju Kačić slavio) poznata kao ljekovita. Kako se Dom diže na mjestu, gdje se kriju važnije mosorske staze, planinari će moći da odavle po volji izvode izlete po čitavom mosorskom gorju, koje uz čarobne istodobne morske i kopnene vidike otkriva turistu u velebnom obliku fenomene Krša. Po Mosoru ima karakterističnih škrapa, brojnih dolaca, aluvijalnih vrtača, dubokih ponora, sniježnica, ledenica i niz zanimljivih pećina, među kojima glasovita Vranjača, slijajno uređena požrtvovnim radom »Mosoraš«, predstavlja vanrednu turističku atrakciju i senzaciju. Dom će se svečano otvoriti 4. listopada ove godine.

PLANINARSKA LITERATURA

PLITVIČKA JEZERA. Fotografije i zdanje: Čeda Kušević, Hercegnovi. Jugoslavenska tiskarna v Ljubljani. 1931. god. — Naš član i poznati fotografski umjetnik g. Čeda Kušević obogatio je opet našu planinarsku knjigu ukusno opremljenim i biranim slikama urešenim albumom *Plitvičkih jezera*. Oko 36 slika, što ih je Kušević izabrao s profinjenim fotografskim ukusom iz brojne svoje zbirke slika sa Plitvičkim Jezera i okolice dokazuju najbolje kakve je kvalitete Kušević amater. Te su slike u svakom pogledu fotografске umjetnine, jer nas u fotografском i umjetničkom pogledu ne samo zadovoljavaju, nego, što više, one nas iznenaduju svojom vanrednom savršenošću i dotjeranom fotografском tehnikom. Treba pogledati samo njegovu sliku »Kozjak sa Gradinom«, pa ćemo odmah biti na čistu o odlikama Kuševićeva fotografskog umijeća. Nije to obična fotografija, koja nam prikazuje dio Kozjaka i okolice; ne, to je daleko više, to je umjetnina, sa koje možeš razabrati svu ljepotu Prirode toga kraja, osvijetljenog tako vanredno, da nam se i ne čini to fotografijom nego umjetničkom slikom, gdje je umjetnik svojim kistom mogao razvrstati rasvjetu po miloj volji. Takva mu je slika i »Kozjak s otokom«, »Jezero Kozjak sa Golom Plješivicom«, »Početak Korane« itd. Zasebna su skupina zimske slike sa Plitvičkim Jezera i spilje jezerske. Kuševićeve slike Plitvičkih Jezera u zimi jedne su od prvih te vrste, pa je i u njima pokazao Kušević svoj umjetnički talent i svoju fotografsku rutinu, dočaravši nam u nekoliko izvanrednih slika zimske čare i sakrivene zimske ljepote jednog od naših najljepših prirodnih bisera. Sa slikom »U dubokom snijegu« pokazao je Kušević, da se i iz male i jednostavne stvari može stvoriti slika puna nastrojenja i čara, ako se zgodno izabere izrez slike i rasvjete. Vrlo su mu dobre i one slike iz spilja uzete sa mnogo shvaćanja, jer slikanje u pećinama stavlja na amatera posve druge zahtjeve i pogledu tehnike i rasvjete.

Kuševićev album zavređuje svojom ljepotom i dotjeranom izvedbom, da resi svaku kuću, pa kako mu je cijena vrlo umjerena (30 Din), trebao bi svaki planinar i ljubitelj prirodnih krasota naše domovine, da si nabavi taj zbilja ukusni i s fotografskog gledišta dotjerani album Plitvičkih Jezera.

Dr. Poljak

»SLAVENSKI OBZOR«, organ slavenskih gradova i službeni organ »Asocijacije slovenskih turista«. U Pragu je izšao 1. i 2. broj ilustrovanog časopisa pod ovim naslovom, koji je namijenjen uzajamnoj suradnji slavenskih naroda na kulturnom, gospodarskom i planinarskom polju. Posebni njegov dio pod natpisom »Slovanská turistika« uređuje g. V. V. Jeniček, potpredsjednik K. Č. S. T. u Pragu i urednik društvenog glasila »Časopis Turistu«. U tom se dijelu nalaze članci o: »Asocijaciji slavenskih turista« od urednika, historijat »Hrv. Plan. Društva« od J. Pasarića, »Alpska Slovenija in Čehi« od slovenskog planinarskog pisca dr. I. C. Oblaka, »Tatry« od poljskog planinara Br. Romaniszyna i »Nestor slovanske turistiky dr. K. Chodounski« od urednika. Ovaj dio časopisa bogato je ilustriran slikama sa slavenskih planina, pa donosi među ostalim Krajačevu kuću na Zavižanu i pogled na Veliki Zavižan po uspjeloj fotografiji g. Griesbacha. Kongres AST. primio je taj časopis kao službeni svoj organ, u kojem će biti stalna rubrika za propagandu intencija Asocijacije slavenskih turista. Glavni je urednik dr. I. Šafar, a izdavač je »Mars«, nakladno društvo u Pragu. Godišnja pretplata na 12 brojeva iznosi Din 120.

DRUŠTVE VIJESTI

ŽELJEZNIČKE POGODNOSTI OD 50% ZA ČLANOVE SAVEZNIH DRUŠTAVA. »Savez planinarskih društava kraljevine Jugoslavije ponovo je poduzeo korake kod ministarstva saobraćaja i ministarstva trgovine i industrije, da se smanji nedavno određeni broj od 10 lica za zajedničke izlete, i u posebnoj je predstavci razložio, da je taj broj absolutno previšos, jer je nemoguće sabrati toliki broj planinara za zajedničke izlete u istom pravcu pruge i sa istim ciljem. Na tu je intervenciju Savez primio ovo rešenje: »U odgovor na Vašu predstavku od 30. VI. upućenu gospodinu Ministru Saobraćaja u pogledu smanjivanja broja lica, koji se prema § 12. Putničke tarife traži za uživanje povlastice iz pomenutog paragrafa, izvještavate se, da je gospodin Ministar odlukom svojom od 20. jula 1931. G. D. br. 57306 odobrio smanjenje broja lica od 10 na 6 (šest)«. Prema tomu uživaju te pogodnosti i članovi Hrvatskog Planinarskog Društva i njegovih podružnica, koji su uplatili članarinu za tekuću godinu, a njihove su iskaznice potvrđene od zagrebačke željezničke direkcije.

NAŠI MILI POKOJNICI. Iz Splita nam dolazi tužna vijest, da je 29. VI. preminuo uslijed operacije vrli planinarski drug Šime Ivaniko, član nadzornog odbora H. P. D. podružnice »Mosor« u Splitu. Sutradan njegovo je mrtvo tijelo prevezeno u rodno mjesto Trogir i ovdje ukopano. Da odadu zadnju počast drugu, sprovodu je prisustvovao upravni odbor i brojno članstvo podružnice uz veliko sudjelovanje naroda. Pokojnik bio je uzor čovjeka. Dr. Rubić u čuvstvenom pogrebnom slovu s pravom je naglasio, da »Mosor«, koga je on toliko ljubio, u njemu gubi predanog radnika, koji je volio društvo iz čistih idealnih pobuda, etički shvaćajući društvo i planinarstvo i svoju ulogu u društvu.

Iz Karlovca stiže nam žalosna vijest, da je ondje 14. VIII. umro nakon kratke i teške bolesti g. Slavo Balash, dugogodišnji zaslužni predsjednik tamošnje H. P. D. podružnice »Martinščak«. Mili pokojnik bio je ugledna ličnost u Karlovcu, pa je za njegova predsjednikovanja podružnica okupila oko sebe znatan broj članova i uzorno prednjačila mnogim svojim posestrima u pravilnom shvaćanju planinarskih ciljeva, izdašno podupirajući maticu u stvaralačkom radu oko izgradnje planinarskih investicija. Bio je oduševljen prijatelj prirode, u kojoj je rado provodio svoje slobodno vrijeme kao lovac i planinar, pa je na planinarske izlete često vodio cijelu svoju obitelj. Sprovodu su prisustvovali odbornici i članovi podružnice uz brojno sudjelovanje gradaštva. Milim i zaslužnim pokojnicima bila trajna i harna uspomena među hrvatskim planinarama!

PRVI HRVATSKI PLANINARI NA MATTERHORNU. Naš planinarski pokret bilježi opet jedan značajan uspjeh. Dvojica članova HTK Sljeme Dušan Jakšić i Franjo Draženović uspeli su se dne 23. srpnja t. g. na Matterhorn 4505 m u Walliskim Alpama u Švicarskoj. Matterhorn, najljepši briješ Alpa, slovi kao jedan od najnepristupačnijih vrhova, pa je uspjeh dvojice naših alpinista to značajniji, toš su taj uspon izveli sami bez vodiča. Kroz nekoliko dana prije njihova uspona vladalo je jako nevrijeme u Walliskim Alpama, nakon čega je Matterhorn ostao pod dubokim snijegom, što je u velikoj mjeri oteščavalo penjanje. Unatoč tomu tura je potpuno uspjela pod vodstvom Jakšića, čiji će članak o Matterhornu izaći u sljedećem broju našega lista.

OSNUTAK NOVE PODRUŽNICE H. P. D.-a U NOVOJ GRDIASHKI. Na pouzdanom sastanku, koji je na poziv g. Mažurana održan 21. VIII. o. g., jednoglasno je zaključeno, da se ondje osnuje podružnica H. P. D.-a. Već u početku prijavilo se oko 20 članova, pa je izabran privremeni odbor, koji je prihvaćena pravila predao oblasti na odobrenje i počeo organizirati podružnicu. H. P. D. srednjica srdačno pozdravlja novu bratsku podružnicu i želi joj najbolji uspjeh.

NAŠE SLIKE. Primorska strana Sjevernog Velebita. Naša slika u prilogu prikazuje nam jedan dio goleti, što nam pruža primorska strana Velebita. Slika je uzeta sa prve terase velebitske iznad Jablanca, a zaprema prostor Velebita od te terase do primorskog bila Velebita u vertikalnom rasezanju, dok u horizontalnom seže od Jablanca do Starigrada senjskoga. Pred nama se ukazuje strahoviti krški reljef primorske strane Velebita, koja se odlikuje prostranim kamenim pustinjama, bizarnim oblicima vapnenačkog kamenja, koji baš u tom dijelu Velebita postižu najjače varijacije, idealno razvijene škrape, koje svojim oštrim srhovima ispunjavaju kamenite površine, i pitomim uvalama, koje poput malih zelenih oaza daju onom pustom i tužnom kraju nešto života i promjene. Vegetacija toga kraja je kržljava i rijetka, a tek na nekim mjestima nalazimo nešto branjevine, koja se silom otima iz onog divljeg i strašnog krša, da se dignе u vis, pa da si tako osigura bivstvovanje pred vjetrom i nezasitnom kozom. Desno sprijeda vide se kukovi Dundovića Kose, iza koje se krije zasebnog oblika izgrađeni Strogir sa znatnim brojem raznih kukova u okolini, dok se prema sredini slike uzdižu kukovi značajnog i romantičnog Zelengrada. Bezbroj uvala i dolinskih zareza čine plastiku terena kozičavom, dok uz obalu nalazimo brojne drage i dražice, u kojima se svršavaju prije spomenuti dolinski zarezi. Iza Dundovića Kose dolazi druga terasa Velebita sa lijepim i ubavim krškim poljima kao Lamnica, Pekinica, Dundović Podi, Mlinište, Struge, Škrape, Lada i Vujinac, sa stanovima naših Podgoraca, a samo su Dundović Podi stalno gorsko naselje. Iznad toga ustrmio se greben primorskog dijela sa svojim vrhuncima i to sa travnatim Alančićem, koji je odijeljen sedlom od nazubljenog Rožanskog vrha, a dalje prema sjeveru uzdiže se čunjasti vrh Lisac, podno kojega se nalazi slikoviti Vujinac sa brojnim stanovima Podgoraca.

-ak.

SADRŽAJ: Dr. J. Poljak: Od Samobora preko Kalja i Sošica na Sv. Geru (sa 2 slike u prilogu) str. 233. — Z. Rosandić: Iz podzemne Like (sa 4 slike u prilogu i 2 nacrta u tekstu) str. 239. — Dr. J. Poljak: Zaštita geoloških objekata, str. 244. — A. Glad, M. Filjak i V. Zrnc: Uzduž i poprijeko po Velebitu, str. 246. — Glavne skupštine podružnica H. P. D-a: 18. »Oštrc« u Zlataru. — 19. »Martinščak« u Karlovcu. — 20. »Zrin« u Petrinji. — 21. »Mali Rajinac« u Otočcu, str. 250—253. — Planinarske nezgode (E. Hrenstein, E. Dovčan, M. Weber), str. 253. — P.: Otvorenje novih spilja na Plitvičkim Jezerima, str. 255. — Nove planinarske kuće i skloništa H. P. D-a (1. na Orjenu; 2. Šoćeva kuća u Samoborskom gorju; 3. »Planinarski Dom« na Mosoru), str. 256. — Planinarska literatura (1. Plitvička Jezera, album C. Kuševića; 2. Slavenski Obzor), str. 258. — Društvene vijesti: Željezničke pogodnosti od 50 posto za članove saveznih društava. — Naši mili pokojnici (Šime Ivanko i Slavo Balaš). — Prvi hrvatski planinari na Matterhornu. — Osnutak nove podružnice H. P. D-a u Novoj Gradiški, str. 259.—260.

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu: pretplata stoji godišnje Din 50.— (za đake i naučnike Din 40.—; za inozemstvo Din 70.—. Preplatu, reklamacije, rukopise i fotografije prima HPD središnjica u Zagrebu, Dolac broj 1. Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Medveščak br. 57. — Izdavač »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tisak »Tipografije« d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 39.